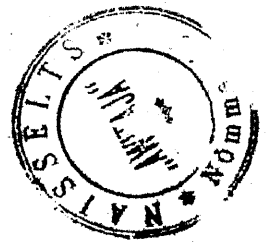

ERENG

F. Liiv.

Nr. 1 JAANUAR 1940

SISU:

Paul Vahi — Aasta 1940.

Peaminister prof. Jüri Uluots 50-aastane.

P. Puusepp — Erakordse aja künnisel.

Karl Laane — Org-ide teadlikust koostööst.

Eero — Uus näidend.

A. Samet — Väikelavade dekoratsiooniküsimusi.

H. H. — Ettepanekuid klubide loomiseks.

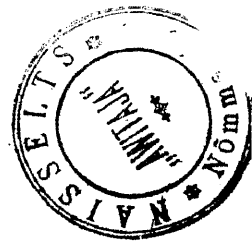
Elmar Oja — Intervjuu maanäitejuhtidega.

Martin Pommer — Audru hariduslikust arengust.

J. Marlin — Kohusetunde puudus seltskonnatöös.

Mitmesugust.

ARENG

× VABAHARIDUSTÖÖ JA MAATEATRI AJAKIRI ×

Pea- ja vastutav toimetaja Evald Vender. Tegev toimetaja Leo Soonpää.
Väljaandja EESTI HARIDUSLIIT. Toimetus ja talitus: Tallinn, Uus tn. 2, tel. 452-64.
Ilmub kord kuus, väljaarvatud 2 suvekuud. Tellimishind: 2 kr. aastas, 1 kr. poolaastas.
Üksiknumber 25 senti.

Nr. 1

27. jaanuaril 1940

XIV aastakäik

Aasta 1940

Vist midagi eriti head ei tööta aasta 1940 esialgsel vaatlemisel oma sõja-aegsete murdlainetega. Laialt ning kõrgelt käivad nad ja nende harjavahust selgub üksikute sõdivate riikide apetiite, ühel aplamad kui teisel, igaüks neist juhitud egotsentrilisest vaatekallakust ning otsekuu oma eriiideoloogiate imperialismist.

Mis jääb öelda või mõelda neil, kes ometi otseselt on jäänud välja seesugusest tülakatlast?

Selle küsimuse ees seisab kogu meie rahvas, kõik meie üldised ettevõtmised ühes meie vabaharidusliku tegutsemisega. Selle ees seisab ka „Arenge“ oma nii suure kui väikese osatähtsusega.

Ei midagi olematut ega võimatut, ei midagi uut ega enneolematut ole meil ütelda, vaid üksnes seda, mida on õpitud oma rahva elust. Ka seda, mida on võib-olla mujalt oma lähemast ümbrusest õpitud, mis aga oma kultuuri kohaselt on ümber kujundatud ning kasvatatud ja mis nõnda juba liitub eestilise kultuuriga.

Ei olegi Eestil põhjust loota kellegi teise abile, vaid eelkõige oma tugevusse ning oma ajuoskusesse uskuda. Eks ole seda meie rahvas õige mitmetel kordadel kogenud. Seep see õieti ongi, mis on Eestile seni rahupäevi säilitanud!

Ei oleks meil ka õige mõelda mõne teise rahva peaga, mispuhul mõistlik mõte võiks liiga hilja ilmavalgust näha.

Nõnda siis iseseisvalt mõtlemise julgus peaks meid saatma selgi aastal. Sellele lisaks eestiline eluuskumus, mis Eesti omariikluses näeb just meie oma vaimse ja ainelise kultuuri otsest tulemust, aga ei mitte mingit juhuslikku nähtust.

Neid seisukohti tahab ka „Arenge“ jagada ja abiks olla iseseisva eestilise mõtlemise kasvatamisel, et eestilise eluuskumusega saaksime üle kõigist võimalikest võõrideoloogiate laiutamistungidest.

Kui ses mõttes aasta 1940 õige piskulgi määral suudab meile head tuua, ka siis olgem rahul, sest iga väike asi võib kord ka suureks saada.

Paul Vahi.

Peaminister prof. Jüri Uluots

50-aastane

13. jaanuaril sai 50-aastaseks peaminister professor Jüri Uluots. Jüri Uluots sündis Läänemaal Kirbla vallas taluomaniku pojana. Õppis kõigepealt Vanamõisa valla-koolis, siis Karuse kihelkonnakoolis, Pärnu linnakoolis ja gümnaasiumis ja 1910—1916 Peterburi ülikooli õigusteaduskonnas, mille lõpetas I järgu diplomiga. Pärast seda oli sama ülikooli teaduslikuks stipendiaadiks, millele järgnevalt oli tegev kohtu alal ja ajakirjanduslikul põllul. Vabadussõja päevil Haapsalus olles organiseeris kohalikkude seljatagust, võttis 1919—20 osa Asutava Kogu tegevusest.

Hiljem on Jüri Uluots osa võtnud ka omavalitsuslikust tööst. 1920. aastast alates on Jüri Uluotsa nimi pidevalt seotud Tartu ülikooliga, kus ta kõigepealt oli Rooma õi-

guse dotsendiks, edasi Eestimaa õiguse ajaloo professori k. t., siis erakorraliseks professoriks ja 1927. a. alates sama õppetooli korraliseks professoriks. Samaaegselt on ta osa võtnud seltskondlikust tegevusest ja uurimuste otstarbel mitmel korral viibinud välismaal — Skandinaavia riikides, Lätis, Poolas, Saksamaal, Austrias ja mujal. Teaduslikul alal avaldatud tegevuse eest nimetati ta 1938. a. Eesti Teaduste Akadeemia liikmeks. On kuulunud I, II ja IV Riigikogu koosseisu, osa võtnud Rahvuskogu tööst ning Eesti Vabariigi uue põhiseaduse loomisest ning kuulub ka praeguse Riigikogu koosseisu. Peaministriks kutsuti 12. oktoobril 1939. a.

Professor Jüri Uluots on ka rahvusvaheliselt hästituntud nimi. Muuhulgas kaitses ta Vabariigi Valitsuse ülesandel suure eduga Genfis ja Pariisis meil läbi viidud maareformi, võõrandatud maade endiste omanikkude petitsiooni puhul. (Vastav kirjutis „Protection des minorités en Estonie. Réforme agraire“, Geneve 1927). Ka oli prof. Jüri Uluots möödunud aastal Eesti Vabariigi ning Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahel vastastikuse abistamispakti sõlmimisel üheks Eesti esindajaks.

Vabahariduslikul tööväljal on prof. Jüri Uluots alati olnud väärtuslike ja eluliste juhtumõtete andjaks, olgu siis kas oma lugematute artiklite, muude kirjutiste või hoogsate kõnede kaudu. Ka on ta tegelikult kaasa löönud vabaharidustegelaste ridades, olles praegu ka Eesti Haridusliidu nõukogu liikmeks.

Erakordse aja künnisel

Rasketel aegadel on ka oma hüved: nad näitavad, mis oli rajatud liivale, ja pühivad selle minema. Aga mis oli kinnitatud kalju külge, see jääb püsima ning sellest võime kinni hoida ja tuge leida, kui tuul läheb väga valjuks.

Erakordsed ajad alles algavad, aga juba on mõndki kõikuma löönud ning juba eraldame teistest ka kindlale alusele rajatud ehitusi.

Rahvaharidus on ikka olnud neid sildu, mis päätavad rahvaid üle revolutsioonide, mässude ja sõdade jõe. Eriti see osa rahvaharidusest, mis kujundab maailmavaadet, aitab seada elule eesmärke, kasvatab iseloomu, enesekindlust, ütehoidmist ning laiendab silmaringi. Õpiringid, raamatukogud, rahvamajad, näitetrupid-laulukoorid jne. paistavad sellelt künkalt vaadates niisama kõrgeina kui keskkoolid, kutsekoolid, ülikoolid jne.

See on olnud nii. Kultuurrahvas, nii ütleb ajalugu, on ikka jäänud peale. Aga kas ka nüüd? Need, kes selles sõjas nägid maailmasõja teist väljaannet, need juba on eksinud. Kas selle sõja lõpp on barbarismi allajäämine? Või on see Euroopa kultuuri häving, nagu seda enne sõja algust kinnitati?

Me ei suuda euroopalikus ulatuses asjade arengut muuta. Küll aga tahame ise terve nahaga pääseda. Nüüd on aeg jõudnud näidata, et meie rahvaharidus on küllalt kindel samm, millest võime kinni hoida. Meie koolide töö ja samavõrdselt ka vabaharidustöö vili, mis on 20-ne öitsenguaasta tulemus, pannakse nüüd kaalule. On tulnud suur eksam.

Olen olnud ligi 15 a. koolitöös. Olen saatnud kevaditi õpilasi eksamile või katseile või võistlusile — kuidas neid kunagi nimetati. Seni ei ole veel ükski mu õpilane läbi kukkunud ega võistlusel alla jäänud. See on olnud suurim tasu, mis töö on minule pakkunud. Suurem kui ülemuste kiitus või ümbruskonna tunnustus. Õpilase läbikukkumine oleks mulle suurimaks häbiks,

suuremaks kui ülemuse laitus või ümbruse hukkamõist.

Milleks see pihtimus? Aga selleks, et tean selle olevat suurema osa õpetajate juures nii. Tean selle olevat meie haridustegelaste nüü-telda mentaliteedi. Nüüd peame vastu minema suurimale eksamile. Iga õpilase eksam on ikka jälle ta õpetaja eksam. Seda enam on eelseisev meie kõigi suur katse.

Eksami eel ei jäta me kunagi õpilasi omaette vaevlema. Me kinnitame ja julgustame neid viimse silmapilguni, me kõnnime mures nägudega koolimajade koridorides, kui õpilased on klassides katseil. Ja vahetunnil me tõttame igaüks oma õpilasgrupi juure: „Noh, kuidas läks?“

Seesugune arusaamine oma ülesandeist ei tohi meid maha jätta nüüd, suure eksami eel. Igaüks, kes tunneb enese olevat vanema ja juhi, peab oma juhitavatega minema kuni eksami sooritamiseni?

Kuidas? Jah, ega nüüd enam saada anda kavu ega juhendeid. Eksam on juba alanud. Kavad peame ise koostama.

Aga meie läheme kindla veendumusega, et sooritame selle, ja me kindlasti sooritamegi. Ainult teadlikud peame olema oma ülesandeist. Mitte puhkuse ega hooletuse aeg ei alga meil, kuigi igapäevane väljakujunenud töö on kohati takistatud ja takistub võib-olla veelgi rohkem. Ega eksami ajal kunagi tehta tavalist tööd, pingutatakse küll aga tublisti rohkem.

Kui suudame sündmustele silma vaadata rahulikult kaalutledes, kui suudame propaganda eraldada informatsioonist, kui suudame alal hoida kaine meele, kui oskame järgida oma kogenud juhtidele, kui suudame end piirata ja kui suudame vaimustuda kangelasdegudeks, mida raske aeg meilt ka võib nõuda, siis loodame saavutada vähimalt „rahuldava“. Aga kui eksamineerija — saatuse — tuju on meile soodus, siis saavutame vahest „hea“ või isegi „väga hea“.

Org-ide teadlikust koostööst

Vahest rohkem kui ühestki teisest seltskondliku isetegevuse probleemist on juba pikema aja jooksul kõneldud ja kirjutatud organisatsioonide üldkorraldusest, nende vahelisest koordineerimisest ja koostööst. On esitatud palju erinevaid seisukohti ja näidatud mitmesuguseid teid selleks. Nii on nõutud isegi org-ide drastilist koondamist, kusjuures tihti nõudjad on ilmselt arvestanud seda, et järeljäävaks põhiorg-iks siis on nõudjate oma kui ainuõige.

Pooldamist on siiski leidnud enam see põhimõte, mis eelistab mehaanilise ümberorganiseerimise asemel olemasolevate elujõuliste org-ide vahel otstarbekohasema ja tihedama koordineerimise ning koostöö arendamist ja süvendamist. Kahtlemata evib see põhimõte olulisi põhjendusi ja terveid aluseid, kui see aga leiab järjekindla ja heatahtelise rakendamise. — Sel teel võimaldub kasutada juba kujunenud organisatsioone, ehitada neile vabaalgatuslikele aluseile ning paremale traditsioonele, mis on välja kasvanud pikemaajast kogemusest. Ka saab sel teel paremini tõmmata heatahtlikku koostöösse ühise asja nimel mitmekesisesse eriharrastusse ja huviringidesse kuuluvaid jõude, ilma et nad tarvitseksid tunda end kõrvalejätetuina.

Mitte kõige samastamises ei ole vaba seltskondliku tegevuse edasiviiv jõud, vaid mitmekesisuse, kuigi erinevate, loovate avalduste respektseerimise ja nende omavahelises koostöös ühise suurema eesmärgi teenistuses. Ja selleks kõrgemaks eesmärgiks on meie rahva vaimne ja kultuuriline tugevdamine omariikluse ja iseseisvuse vaimus, kusjuures kogu rahva kultuurielus kui ühises suuremas organismis on hinnatavalt väärtuslikud nii vaimsed kui ka majanduslikud-kutselised ja muud püüded. Koostöö võib olla tugevam siis, kui see ehitatakse üles mitmekesisest olemasolevatest jõududest ja parimatest püüetest, kui et seda ainult ühesuunaliselt väljastpoolt ette kirjutada. Vähimalt seltskondlikus töös kui ole-

muselt vabas tegevuses ei võimaldaks viimane tee küllaldaselt tõsiseid tulemusi.

Kui kõneleme org-idevahelisest koostööst ja koordineerimisest, siis ennekõike on see vajaline kõigi vastavate keskuste ja kesk-org-ide eneste vahel.

On ka täiesti loomulik, et kogu vabariikliku seltskondliku tegevuse mõjuv koordineeriv juhtimine peaks teostuma ühest tsentrumist, milleks on arusaadavalt Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabariikliku Osakond. Ka need organiseerivad keskused, mis organisatsiooniliselt kuuluvad teiste ministeeriumide alla, peaksid olema tihedamalt seotud üldise vabariikliku tegevuse koordineerimisega. Kuna eeldused kultuuriliseks isetegevuseks kujunevad mitte ainult sellesihiliste org-ide tegevusest, vaid ka majanduslikest ja teisesihilistest mõjudest, siis on tavaline, et seltskondliku tegevuse koordineerimises ka mitmesugused avalikud asutused, majanduslikud org-id jne. peale oma erisihide arvestaksid tõsiselt rahva kultuurilisi vajadusi. Ühe sõnaga, kõigis seltskondlikes avaldusis peaks leiduma hindamist ja arvestamist pedagoogiline printsiip.

Et kohtadel teostada paremat koordineerimist ja vältida liigset kirjusust org-ide arvust, tuleks pidada õigeaks HM Vabariikliku Osak. poolt kord omaks võetud põhimõtet, mille kohaselt keskorganisatsioonid liigituksid allorganisatsioonide suhtes 1) juhtivaiks-organiseerivaiks ja 2) funktsiooniliseks. Sel puhul võimaldub, kasutades olemasolevaid elujõulisi org-e, arendada mitmekesisest seltskondlikku kultuuritööd vastavalt ajanõudele, ilma et tarvitseks igaks eriotstarbeks hakata kujundama omaette organisatsioonide võrku, mis pahatihti suure osa oma energiast kulutab teiste org-idega võistlemiseks, arendades sageli paralleelselt üht ja sama tegevustki. Vastavalt eri vajadusile kohaliku org-i suhtes instrueerivad ehk funktsionaalsed keskused aitavad kaasa org-i teatava ala tegevuse arendamisele sel-

lekohaste tegevusringide, ettevõtete jne. arendamise teel. Sääraste organisatsioonide vaheliste funktsionaalsete keskuste väljakujunemine võib heatahtelise tegevuse juures palju kaasa aidata seltskondliku tegevuse koordineerimisele. Ühe tüübilise püüdena selt alalt võiks nimetada õpingide keskuste tekkimist. See keskus ei püüa mitte omaette organisatsioonide võrku välja kujundada, vaid tahab kaasa aidata õpingulise tegevuse arendamisele üldse, selleks korraldades neid vajadusi, mis on kõigile org-ide õpingidele ühised, nimelt peamiselt metoodilisel alal — sobiva kirjanduse hankimine, juhtivate tegelaste parem ettevalmistamine jne. Samuti võiksid täita funktsionaalse keskuse ülesandeid Eesti Spordi Keskliit — kehakasvatuse, Lauljate Liit — laulu ja muusika, Eesti Karskusliit — karskusküsimuste alal jne., ilma et nad tarvitseksid tingimata välja arendada omaette eriorganisatsioonide võrku, küll aga võiksid aidata kaasa sellekohaste tegevusringide, laulukooride jne. arendamisele olevate seltside juures. Ka siis, näiteks, kui mõne ÜENÜ osak. juures töötab selle tegevusharu maatulundusküsimustega ja kasutab selleks Ülem. Maanoorte Ühenduse instruksioone ja kaasabi, ei peaks olema küll erilist mõtet palju energiat kulutada selleks, et vastavat teise org-i tegevusharu viia likvideerimisele ja selle asemele organiseerida iseseisvat maanoorteringi. Samuti võib kohtadel ainult segadust ja ebaratsionaalset jõukulutust põhjustada asjaolu, kui näiteks mõne raamatukoguseltsi juures edukalt töötavat õpingi püütakse kõigi vahenditega väljastpoolt mõjutada likvideerimisele, et selle asemele või ka kõrvalle asutada erinimeline ring, mis liiati veel ei arenda muud kui sama tegevust mis ründavat õpingi.

Kahjuks esineb sääraseid nähtusi veel praeguselgi ajal, mis ei lase paljudeks mõtlevahetusiks põhjust annud seltskondliku elu koordineerimise ja koostöö mõtet vajalikel määral elujõuliselt välja areneda. Ometi peaks just tänapäeva oludes meile kõigile selge olema, kui tähtis on meil kõigi rahvuslike kultuuriliste jõudude mõjuv rakendamine ühisele tegevusele. Seda aga ei

saa nõuda, kui mõni erisihiline organisatsioon arvaks, et tema on ainuõige ja et kõik teised tuleks temaga liita. Säärane organisatsioonide ühekülgne ekspansioonipüüe võib olla kahjulik mitte ainult seltskondliku tegevuse edukusele, vaid ka kogu rahvuslikule tervikule üldse. Ometi ei taha meist keegi, et rahvusterviku siht oleks meile ainult tühiseks sõnaks, vaid me tahame, et see oleks meie kõigi läbituntud tarbeks. Kaasaja moment nõuab, et iga hea tahe ja algatus leiaks võimalust rakendamiseks, samuti, et juba seltskondlikus vabategevuses kujunenud üksused võiksid häirimatult oma tegevust jätkata, seda muidugi täiendades uute aktuaalsete vajaduste korraldamisega, niipalju kui see on võimalik .

Seltskondliku tegevuse koordineerimisel vajab tõsiselt arvestamist ka kohalike tegelaste töökoormuse küsimus. Ei saa ju rohkem nõuda kui selleks on võimalusi vabast ja heast tahtest tehtavaks tööks. Tihti kannatab pidevam tegevus just üksikute tegelaste ülekoormatuse all. Seepärast väljastpoolt algatatavate hoogtööde ja mitmesuguste aktiivide puhul oleks vaja alati tõsiselt kaalutlemist, et aktiivjõudude töökoormus ei paisuks liig suureks ja et jääks üle rohkem võimalusi omaalgatusiks kohtadel. — Mitte palju, vaid korralikult! See juhtumõte on väga tähtis ka vabategevusliku seltskonnatöös.

Seltsidevahelise koostöö tähtsaimade alustena võiks ehk märkida järgmisi nõudeid:

1) Eri org-ide heatahtlik ja respektiiv suhtumine teistele org-idele.

2) Juhtivate tegelaste poolt organisatsiooni kultuurilise eesmärgi kõrgemale asetamine isiklikest sihtidest ja kaalutlusist, seega seltskondlikus tegevuses nähes tõsiselt kultuuritööd, mitte aga karjääripüüdelist tegelinskitsemist, küsimata tulemusist.

3) Org-ide vahel tegevusülesannete ja võimaluste omavaheline jaotus heatahtliku kokkuleppe teel ning tarbetu parallelismi vältimine.

4) Org-ide tegevusvahetuse määraku nende otstarbekus, mitte aga org-i nimi või muud asjaolud. Seepärast tuleb pidada kah-

julikuks nähtusi, kui ilmneb mõne organisatsioonitüübi sihikindel ekspansioon teiste arvel.

5) On tarvis tõsist tahet, et kasutada ja aktiveerida kõiki loovaid jõude, kel on algatus- ja teovõimet kultuurilises töös, hoolimata nende huvide erinevusest, organisatsioonilisest või muust kuuluvusest, kui see aga on kooskõlas meie riiklike ja rahvuslike üldsihtidega.

Eero

Seenemetsa Kultuurühing pidas juhatuse koosolekut. Kuna „Arengu“ lugejad on enamikus teatrikultuurist huvitatud inimesed, anname selle asjanduse üle draamavormis. Tegelased: Seenemetsa Kultuurühingu juhatus, koosseisus: Jüri Paun, esimees (elukutselt taluperemees uustalus), Karl Kuusik, abiesimees, (vanatalu peremees), Aadu Mets, kirjatoimetaja (vallasekretäri abi), Peeter Pobul, abikirjatoimetaja (rätsep kohalikus alevikus), Mihkel Pugu, laekur (meier), Ilmar Õiela, noor perepoeg, ajalehtede kaastööline ja luuletaja, juhatuses abilaekur, kuigi tema kätte pole seni sentigi raha saanud, ning: Endel Pärl, kooliõpetaja, koopteeritud liige.

P a u n : (avab koosoleku): Väga austatud juhatuse liikmed! Meie selts pühitseb kahe kuu pärast aastapäeva. Käesolev juhatuse koosolek on kutsutud kokku selleks, et arutada, kuidas see võimalikult menulikult ja sisukalt läbi viia.

K u u s i k : Mes seal arutada. Teeme ühe maru peo ja asi korras.

P a u n : Palun rahu. Mitte segada. Et me korraldame peo, see on endastmõistetav. Kuid aastapäeva puhul peab see pidu olema eriti sisukas.

K u u s i k : Ah, mis seal lõrada nii palju. Koorilaul, kõne ja näitemäng, ja asi tahe.

P a u n : Muidugi, et kõne ja koorilaul ja näitemäng. Kõnega on asi lihtne. Saab peetud maha ja valmis. Lauluga pole ka midagi, kõster tuleb oma kooriga platsi ja

Lõppeks võiks rõhutada veel kord, et meie tänapäeva kultuurivajadused nõuavad eeskätt meie organiseeritud seltskonna teadlikku ja vastastikku respekteerivat koostööd ning tegevuse koordineerimist. Seda tuleb ehitada neile tervematele alustele, mis on juba kujunenud, rakendades selleks heatahtlikult kõik loovad jõud ja püüdes ületada või vältida seni ilmnunud vigu.

Uus näidend

lauu on mis mühab. Peaasi on just näidend. Palun lugupeetavaid juhatuse liikmeid vahetada mõtteid ja esitada ettepanekuid näidendi suhtes. Kes soovib sõna?

P u g u : Mina. (Saab sõna.) Mõistagi, et näidendi valimine peab toimuma põhjalikult. See on sama, mis rasvaprotsendi võtmine. Ei võta sa korralikult, tuleb vale arv, ja kel seda tüli ja pahandust hiljem vaja. Mina arvan nii, et kuna me oleme siin ümbruskonnas üks suurem maaorganisatsioon, siis peab ka meie aastapäeval mängitav näidend olema nii-ütelda maaorientatsiooniga. Peal olema, ühe sõnaga, positiivne maaelu kujutav tükk. Ei tohi olla niisugune, kus aina põllumeest kujutatakse meie rahva heaolu ja majanduse kandjana. Põllumees ükski ei saaks midagi teha. Kust me saame muidu oma rikkuse ekspordi näol, kui meil poleks, näiteks meiereid, kes teevad võid, või jälle asutisi, kes hoolitsevad põllumajanduse saaduste ekspordi eest, eks oli nii? Niisiis, palun seda arvesse võtta näidendi valimisel.

M e t s (ironiliselt): Seda muidugi, jah, seda muidugi, hehee. Meieri-saks tahab, et lausa temast kirjutatakse näidend. Ma usun, see ettepanek on nii naiivne, et me seda üldse läbirääkimise alla ei võtagi. Meie seltsi ülesandeks on levitada kultuuri, ja sellele vastavalt tuleb toimida ka aastapäeva pühitsemisel. Me oleme näinud ja mänginud nii palju igasuguseid taluõue-näidendeid, et neist on kõigil villand. Seekord peame vali-

ma tingimata tüki, mis kajastaks meie maa-intelligentsi elu.

P o b u l : Mis tähendab maaintelligentsi? Ega's vallakirjutaja ole tea mis intelligents.

M e t s : Palun mitte minna isiklikuks. Ma ei mõtelnud sugugi iseennast.

P o b u l : Ehee, aga ei tea, kes see oli, kes mulluse tulumaksu mulle viis krooni suurema sokutas kui endale, ja ometi saab sekretäri abi palju suuremat tulu kui rätsep!

P a u n : Mu härrad, koosolek ei ole isiklike asjade õiendamiseks. Meil on praegu päevakorras näidend aastapäevaks.

Õ i e l a : Palun sõna. Väga austatud koosolijad! Aastapäev on sümbol. See on meie organiststsiooni käidud tee verstapost, meie vaimsete otsingute ja ideeliste pürgimuste kokkuvõtt ruttavas asjas. Me taotleme vabadust vaimule, me peame osutama oma väisareile jauneid hetki, inspiratsiooninaudingut, mis paneb nende hinged silledama sinitaeva avarustesse. Ei midagi madalat, realistlikku. Klassika põhjatud, ammendamatud varakambrid saagu elavaks hingeõhuks meie laval, haihtugu lurnidus, puhkegu veripunase õiena õitsma üllus!

K u u s i k : Mesasja ta jamas?

Õ i e l a (haavunult): Palun valige väljendusi!

K u u s i k : Keda kuradit ma seal valin. Ise valisid kõik sihukesed väljendused juba ära.

P a u n : Mu härrad, ma palun rahu.

K u u s i k : Mes korradi rahu. Kas ma põle abiesimees vai? Kas mul põle sõnaõigust vai? Tohhoo kurat seh!

P a u n : Koosolekul tuleb jälgida koosoleku korda.

K u u s i k : No kassa näe! No kassa kuule! Korrat, ma ole siin juba säidse aastat juhatuses ollu ja sinusugune asunikukönn tuleb mulle korda õpetama. Varesmetsa pere mees teab esigi korda, vai kos mul õpetaja.

P o b u l : Mis sa, hallparun, kriiskad. Praegu pole sul sõna.

K u u s i k : Kanäe, või pressraud kah piiksub. Mis sa, könn ka kõneled, sa pea parem moka maas.

P o b u l : Ma protesteerin! Ma protesteerin! Ma ei lase end haavata. Härra kirjatõimetaja, palun protokollida! Ma võtan selle jõmmi vastutusele!

M e t s (kel pole veel meelest läinud rätsepa tulumaksujutt, mürgiselt): Ega ma ole iga rätsepa toapoiss. Mina protokollin koosolekul vastuvõetud otsused.

P o b u l : Härra esimees, kas sa oled mees või ei ole. Peab siin koosolekul igaüks saama lõõpida, niipalju kui ta tahab ja mis talle meele tuleb?

K u u s i k : Äh-äh-äh-ää, või tema võtab vastutusele! Küll sulle võetakse vastutusele. Kes rikkus mu musta pühapäevapintsaku ära? Kes tegi käised kui pumbatorud ja hõlmad, kuram, nagu sepeliinittivad? Kas mina või? Pintsak ei kõlba koeralegi, aga mehel on lõuavärk nagu elitedu. Vaata, kui ma anna su kuhtusse sisse, kae siis veel suud pruuki!

P a u n : Austatud härrad, ma palun asja juure. Palun mitte raisata aega pisiasjadele.

K u u s i k : Ah minu pühapäevapintsak on pisiasi? Sa, könn, pole nii head riidet näinudki, su lammastel ei kasva sihandest vilgagi kui minu omadel.

P u g u : No kuulge, mehed, ega siin nii saa. Meil on praegu päevakorras näidendi valimine.

M e t s : Nüüd näete isegi, et meile kulaks ära üks näidend intelligentsi elust. Et vähimasti juhatusel liikmed näeksid, kuidas intelligentne inimene peab elama ja käituma.

P o b u l (mürgiselt): Eestkätt mitte koosolekut protokollima!

K u u s i k : Sina, siketäär, ära hüppa oma intellikentsiga. Tea, mis intellikent sa iki ära ei ole. Oles viil vallakirjutaja esi, siis tõine asi, äga sa olet ju pallalt vallakirjutaja poiss.

M e t s (tõuseb): Mu härra...

P o b u l : Ehehh, kas said nüüd, va' tindiinaja!

P u g u : Vaat sulle intellikendid!

Õ i e l a : Kurb on südamel ja valus hingel näha sellist...

K u u s i k : Mes sa, piima-abe, lõrad!

P a u n (kisendades): Ma palun rahu!
Ma palun rahu! Ma palun rahu!

(Kisa ja vastastikune sõimlemine läheb üha suuremaks. Vallakirjutaja abi ja rätsep seisavad teineteise ees ja raputavad vastamisi rusikaid. Õiela istub laua otsas ja püüab üle karjuda meierist. Kuusik püüab koosoleku juhatajat tõmmata istuma.)

P a u n (viimases hädas): Lõpetan koosoleku.

... Nii lõppes Seenemetsa Kultuurühin-

gu juhatuse koosolek, mis oli kokku kutsutud aastapäevapidustuste kava koostamiseks.

Lugupeetavad lugejad märkavad arvatavasti (või on nad seda juba märganud), et üks eesloetletud tegelasist, kooliõpetaja Endel Pärl, ei ole üldse saanud võimalust sõnakestki ütelda.

Ärgu selle üle keegi imestagu, sest kooliõpetaja Pärl on Seenemetsa näitejuht.

A. Samet

Väikelavade dekoratsiooniküsimusi

1. MÕNINGAT PÕHIMÖTTELISELT.

Möödub vaevalt mõni maateatritegelaste kogunemine, kus ei kaevata muude nii paljude hädade hulgas ka dekoratsiooni ja lavatehnika puudulikkuse üle. On ju nähtud suurteatrite lavapilvede all isegi näkineide merevoogudes ja kõiki neid ning teisi trikke tahetakse nüüd järele teha. Aga siis tulevad takistused: kus pole elektrit, kus lava on liig väike ja madal ja muidugi pole ka vastavaid seadeid ja aparate, ning hädasid on seniseile jälle kuhjaga lisaks.

Seejuures on unustatud, et väikelava on probleem omaette, kus antud tingimused kirjutavad ette ka erineva lahenduse. See pärast ongi mitmed aruandmatud jäljendused juba ette määratud nurjumisele, kuna väikelava tingimusi ei saa rahuldavalt anda ruumi-illusiooni ega esile manada usutavuse piires reaalselt pilti, vaid peab piirduma sündmuskoha leidliku ja tabava markeerimisega.

Üks dekoraator kõneles kord, kuidas ta Virumaal üht tellimust täitma asudes teatava iseteadvusega lavalt kogu kardinat süsteemi maha kiskus. Asemele tekkis muidugi hästituntud kast: „lõõtsad“ külgedel, riputised ülal musta lae varjamiseks ja tagaseinas maastikupilt, mil puudusid veel vaid värvilisest siidist ja niidist tõmmatavad pilved, et kogu see spektaakel täie õigusega asetada sada aastat minevikku.

Kuigi tänapäev valitseb teatriski uusrealism¹⁾ ja ses vaimus lahendatakse ka dekoratsiooniküsimusi (kus vahest „uue“ ja „vana“ realismi vahel märgatavat vahet polegi), sobib väikelava dekoraatoril rohkem silmas pidada omaaegse stiillava eeskujusid. Muide, stiillava omaaegsus tohiks olla siiski enneaegne otsustus, esialgu aga ei ole meil veel ülikehtivaid mõisteid ja maitsed järele jõudnud Gordon Graigi lavaruumi, lava enese arhitektuuri ja teatri enese tõelise mõisteile. Märgime siinkohal veel, et on olnud teatreid, kus üldse ei vajatud suurt lava ja dekoratsiooni, vaid piirduti mõneastmelise vähese sügavusega poodiumiga ja mõningate kardinatega („Tribune“ Berliinis 1919. a.).

Stiilnaval pälvivad aukoha kardinad. Teatud kompromissi stiillava ja realistliku lavapildi vahel taotles väikelava jaoks ka kadunud Tuurand²⁾. Nende põhimõtete praktilisi paremusi: dekoratsioonid on kiiremini vahetatavad, lavalt kaob senine üksluine šabloon ja saab hõlpsamini luua uusi kombinatsioone, võimaldub rohkem omapärist uusloomingut, kõrvaldades lavalt osagi seniseid rääldunud ja luitunud kulisse lava muutub korrektsemaks ja ilusamakski.

¹⁾ Viimased uudised aga märgivad juba uusi suundi — A. Aspeli art. „Pariisi teater sõja eelõhtul“, Looming nr. 8 s. a.

²⁾ Vt. A. Tuurand — Praktilise väikelava tüüp I ja II.

E. Haridusliidu asemike kogu koosolekust osavõtjaid. Esiplaanil vasakult hrad P. Vahi, A. Leinjärv, G. Reial, V. Päts, E. Särgava, J. Kents, prd. Linda Eenpalu ja Marie Reisik. (Vt. kirjutus lk. 18.)

2. LAVAGA KOHANEMINE.

Kuidas korraldatakse tavaliselt näidendi dekoratiivne külg? On hea, kui see algul režiid tehes on kindlaks määratud, kuigi seda tehakse harva. Enamasti proovitakse dekoratsioone ikkagi alles enne etendust või enne peaproovi. Ja siis selgub, kuivõrd kavatsused lähevad lahku nende tegelikust teostamisest. Näitlejate mäng kannatab kohe, eriti veel siis, kui tuleb muuta mõned käigud režiikavas. Igaüks võib oma kogemust leida mõningaid näiteid selle kohta, kuidas on kobatud ringi veel ettekande eel ja mängu ning vaheaegade ajal. Lõpptulemus on, et kogu asi logiseb. Paljude näidendite ebaõnnestumine tuleb panna dekoratsiooni ja lavaseadega vilumatuse arvele, kas või juba piltide vahetuseks kulunud pooletunniste vaheaegade pärast.

Tervikliku ja ladusa ettekande saavutamiseks on vaja lavaga kohaneda, sellega kokku kasvada vaimselt ja füüsiliselt. Seda saab dekoratsioonide ja kogu vajalise butafooriaga koos harjutades. Pole näiteks mõeldavgi, et Tammlaane „Raudset kodu“

saaks rahuldavalt ette kanda kohe-kolme täisprooviga. On kogetud, et juba tooli vahetamine ettekandeks mõjus veidi häirivalt; sellega ei oldud kohanetud.

Dekoratsioonide vahetamisest proovidel püütakse hoiduda kui tülkast ja aegaviitvast asjast. See on niisama väär kui see, et paljud tegelased asja tülkuse pärast hoiduvad osade päheõppimisest. Etendustel aga jätavad vaatuste vaheajad dekoratsiooni vahetuseks aega kõige rohkem 15 minutit ja pildi vahetamine peab toimuma veelgi kiiremini, mõne minutiga. Et see oleks võimalik, on ainult vaja asja organiseerida — üksikasjadele kindlad kohad, vahetuse järjekord ja dekoraatori abiliste üksikasjalised tööülesanded kindlaks määrata. Need aga, kellesse asi ei puutu, lahkugu lavalt. Hästi organiseerituna ei ole dekoratsiooni vahetamine proovidel mingi eriti tülikas ja aegaviitev asi. Peale üldise kohanemise saavutatakse vajaline tehniline vilumus, ja puudused, mis dekoratsiooni juures ilmnesid, võiakse aegsasti kõrvaldada, kindlustades end sel viisil ebameeldivate viperuste vastu ettekandel.

3. KATSETAGEM LAVAMUDELIL.

Vaevalt võiks keegi ütelda algul tähendatud kurtmiste puhul, et ta on välja pigistanud kõik oma lava võimalused ja on saavutanud ligikaudu piiri, mille ületamine pole enam võimalik. Tundub pigem vähest katsetamist.

Dekoratsiooni idee-kavandi teostamisel ja selle lavale seadmisel esineb sageli ettenähtamatuid takistusi, mille tõttu tuleb plaani ootamatult muuta, kuna asi ei olnud üksikasjadeni küps. Katsetada laval täisdekoratsioonidega on väga tülikas, umbkaudne dekoratsioonide valmistamine aga võib sageli äparduda. Eriti raske on ette näha valgustuse sobivat asetust ja tugevust.

Dekoratsioonide, nende suuruse, kuju ja paiknemise täpselt kindlaksmääramiseks on kõige otstarbekohasem katsetada lavamudelil ehk maketil.

Valmistame seepärast endale kõigepealt kohaliku näitelava mudeli. See ei nõua erilist oskust, erilisi tööriistu ega ka kuigi suuri kulusid. Paar tahvlit odavat vineeri, mõned puuliistud ja näputäis naelud, see kõik ei maksa üle 2—3 krooni. Lavamudel olgu aga täpne ja tugev — ka ahjud, truuvid, akna-tühemed jne. peaks ära tähendatama tõeliselt vahekorris. Edasi monteerime taskulambi pirnidest kohale lambid vastavalt lampidele tõelisel laval. Valgustuse mitmesuguse tugevuse hõlpsamaks katsetamiseks on soovitatav lisada ka väike reostaat. Eesriie pole loomulikult vajaline, küll aga on vajalised kardinad ja nende seadmed ning lavataevas, kui need pärislavale on olemas. Samuti tuleks teha mudelid olevaist dekoratsioonest, treppidest jne. Mudeli hõlpsamaks käsitlemiseks on soovitatav mudelil lavalagi jätta kaane kombel lahtiseks. Mudeli suuruseks võiks olla suhe 1 m : 10 sm või 1 m : 5 sm. Dekoratsiooni võrdlemiseks inimkujuga (treppe ja kõrgendikke madalale lavale asetada tuleb arvestada näitlejate pikkust) on soovitatav varuda vastavates mõõduvahekordades puuklotsidega, mis aitaks lavahitust kui ka valgustust võrrelda näit. 160, 170 ja 180 sm pikkuse inimesega. Lõppeks tuleb veel silmas pidada, et lavapilti

mudelil tuleb vaadelda sellest suhtelisest punktist, kus vaatleja asub saalis, niisiis peamiselt istuva inimese silma kõrguselt (ca 120 sm).

Kirjelatud lavamudel on otstarbekohane ka lavale ettevõetavate uute ehituste ja seadete selgitamiseks, kuid peamiselt kujuneb see näitejuhi ja dekoraatori tähtsaimaks abivahendiks. Värvilisest paberist ja kartongist valmistatud või vesivärvidega maalitud dekoratsioonidest, kardinast jne. on nüüd hõlpsasti koostada lavapilt ja üksikosa otstarbekohaseim kuju, paigutus ja valgustus kindlaks määrata. Jääb üle veel tehniline töö — valmistada pärislavale kindlaksmääratud kavandite järgi, mudeli maastabist mõõte üle kandes, lava dekoratsioonid ja need paigutada selgitatud kohtadele. See viis säästab hulka vaeva lava korraldamisel, aitab lava otstarbekamalt organiseerida ja hõlbustab uute huvitavate ideede realiseerimist.

4. KORRA KOHTA.

Pärast näidendit algab tants. Iseteadlik tantsuorkester asub lavale tavalise või meeleolulise kolistamisega. Viimse vaatuse viltulükatud dekoratsioonides alustab etteastet löötspill, pasun ja trumm. Sealsamas, kus draamakangelane võitles, kannatas ja surigi, lüüakse lahti nõndanimetatud marupolka või päevakorral olev šlaager. Nõnda tuhmub teatrielamus, solgitakse ka komöödia lõppmulje.

Tantsust midugi keegi loobuda ei taha. Tehtagu siis aga vahe, kus lõpeb teater ja algab tants. Dekoratsioonid kõrvaldatagu lavalt (mis ei tohiks normaalselt jälle kesta üle 10 minuti) või soetatagu orkestrile oma dekoratsioon, tagasihoidlikes toonides lihtne tagasein, mille saab hõlpsasti ette lükata.

Dekoratsiooni, mis ettekande lõppedes on paigale jäetud, ei kõrvaldata enam niipea, kui selleks pole just tungivat vajadust uue peo pärast. Niisuguseid lavavaremeid ei häbene kanged korraldajad (otsegu elava näitena oma lohakusest ja lahmakusest) näidata rahvale mõnel pidulikumul aktuselgi, kus vahet ainult laulukoor asja veidi katta aitab, aga ka endale ruumi tehes pildi lükkab veelgi viltusemaks ja veel enam ripakile.

Maateatrile on dekoratsioonid aga suhteliselt õige kallid asjad, seepärast vajavad need hooldamist. Tuleb leida ja ametisse kutsuda lavameister, kelle ülesandeks oleks dekoratsioonide korraldamine ja hoiukohta asetamine, kogu lavatehnilise külje korraldamine ja järelevalve. Veel ühele piasjale tahaksin siinkohal tähelepanu juhtida, nimelt naelte dekoratsioonides, mis kitsal ja sageli puudulikult valgustatud laval ohustavad näitlejate riietust, rääkimata käte ja muist vigastusist. Kui ilma naelteta läbi ei saa, siis tuleb need välja tõmmata või tei-

siti „kahjutuks“ teha. Kõigi nende ja paljude siin mainimata korraküsimuste lahendamiseks tuleks kehtima panna lava kasutamise reeglid, millede täitmise järelevalve kuuluks lavameistri võimkonda nii oma kui ka võõraste lava kasutajate suhtes.

Lõpetuseks, kui näitejuhid ja dekoraatorid loobuvad pealiskaudselt järeletegemisest ja oma võimalusile suhtuvad suurema hoole ja süvenemisega, kui need, kellesse asi puutub, loovad laval vajalise organisatsiooni, siis on meie maateater jälle tubli sammu edasi jõudnud.

H. H.

Ettepanekuid klubide loomiseks

Üks meie tuntuimaid riigitegelasi, endine peaminister K. Eenpalu, tähendas õigesti oma m. a. 20 aug. Undla vallas Neeruti vabaharidustegelaste suvipäeval peetud kõnes, et meil puuduvad vastavad ruumid rahvale vaba aja veetmiseks ja nende asemele on ehitatud suuri piduruume, mis tulevad kasutamisele ainult suuremate ettevõtete, koosolekute, aktuste ja pidude, puhul. Pidu- del aga mängitakse peamiselt näidendeid, millede esitamine maal aga ei suuda tõusta kunsti küpsuseni. Suurte ruumide kasutamine vabaaja veetmiseks aga nõuab suurt kütte- ja valgustuskulu ja on sellepärast ebaotstarbekohane. Soodsamad vabaaja veetmiseks ehk klubiliseks tegevuseks oleksid muidugi väiksemad rahva- ja seltsimajad.

Mis on klubiline tegevus?

Klubiline tegevus laiemas mõttes on rahvale ratsionaalseks vabaaja kasutamise vahendiks ja sellest seisukohast lähtudes kuulub selle mõiste alla ka näiteks õpiringide töö, laulu- ja muusikaharjutused, lühiajalised kursused, selgitavad kõnekoosolekud, aktused, elav ajaleht, raadiokuulamine, kino, väiksemad näitused jne.

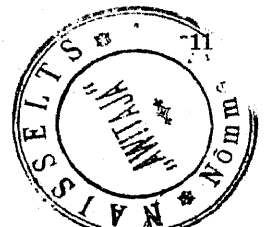
Klubiline tegevus kitsamas mõttes on vabaaja veetmise vahendiks igapäevasest tööst vabale inimesele, kes võib klubiruumides harrastada mitmesuguseid mänge

(male, kabe, koroon ja jne.) lugeda ajalehti, ajakirju ja raamatuid (lugemislaua, käsikogu) ja ka vabalt vesteldes kaaskülajatega leida sealt karskeid jooke ja kehakinnitust (einelaud mahlajookide müügiga, tee- ja kohvijoomise võimalusega).

On selge, et klubiline tegevus täidab ainult siis temale pandud ülesandeid ja lootsi, kui ta toimub karskelt, hoides lahus suitsetajate ja mitesuitsetajate ruumi, ning kindlalt ja korrapäraselt juhitult.

Kuigi maal asuvad seltsi- ja rahvamajad on ebaotstarbekalt plaanistatud klubiruumide seisukohalt, leidub neis siiski hea tahtmise juures ruume ka klubiliseks tegevuseks.

Tavaliselt on rahvamajas või seltsimajas kas einelaua- või lugemislaua ruum või juhatus tuba või kõik nimetatud, mida saaks kasutada väikese kütte- ja valgustuskuluga ka klubilise tegevuse ruumiks. Tuleks ainult leida vastav isik, klubi juht, kel endal klubi otstarve on selge, muretseda hädavajalisemad puuduvad vahendid (mööbel, mängud, valgustusvahendid jne.), koostada kodukord ja tegevus panna käima. Klubi juhiks võiks olla näiteks raamatukogu juhataja, ka einelauapidaja või mõni juhatus liige organisatsioonist, kellele kuulub klubi ruum. Kõige parem on korraldada klubilist tegevust organisatsioonidevaheliselt, et ära

hoida asjatud ja asja kahjustavad lahkkelid ja hõõrumised ning arvamise tekkimine nagu oleksid klubiruumid ainult teatava organisatsiooni liikmeskonnale kasutamiseks. Klubiruumide kasutamine peab olema vaba kogu ümbruskonna rahvale ja peamiselt asjahuvilistele, kes austavad klubi kodukorda ning klubis kehtivaid häid, viisakaid ja karskeid kombeid ja traditsioone.

Kui klubi on organisatsioonidevaheline, siis korraldaks klubi tegevust kas kohalik seltside või org-ide liit või, kui seda ei ole, siis org-ide vaheline klubitoimkond (või seltskondlik komitee), kuhu kuuluks igast klubi tegevust pooldavast ja toetavast org-ist üks esindaja. Klubitoimkond valiks ka klubijuhi, määraks kohalike olude kohaselt klubi lahtioleku aja ja korrapidajad, määraks üksikuile org-idele võimalused klubi ruumide kasutamiseks, näiteks, õpiringi koosolekuiks, lauluharjutusiks või muusikaharjutusiks jne., kindla nädalapäeva ja kellaaja, koostaks ja kinnitaks klubi kodukorra ning arendaks üldse tõhusat koostööd üksikute org-ide vahel, kes seni võibolla vaevalt teadsid, mida ühe või teise org-i talus tehti, või kui said teada, siis juba sealt sündinud ja kindlate otsustatud faktide ette arvestamata naaberorg-i huve ja mõnikord isegi õigusi.

Ka võiks suure eduga maal kasutada klubiliseks tegevuseks valdade liitmise ja koolide koondamise tõttu vabanenud endisi kooli- ja vallamaju, kuivõrd neid ei ole üle antud eraomanikele ja eriorganisatsioonidele. Sel puhul tuleks esineda kohaliku val-

lavalitsuse ees palvega võtta eelarvesse summa klubiruumide sisustamiseks ja ruumide korrashoiuks ning remondiks või anda kasutada kõlvulist vallale kuuluvat mööblit ja muud inventari ja enne seda küsimust koha peal põhjalikult selgitada.

Kolmandaks klubilise tegevuse arendamise võimaluseks oleks koolimajade kasutamine, niipalju kui see ei takista õppetööd. Koolimajades on õhtuti võimalik (ja seda kindlasti suurimal määral kasutataksegi) arendada just klubilise tegevuse ratsionaalsemat osa, õpiringe, kõnekoosolekuid, igasuguseid harjutusi jne.

Neljandaks võimaluseks klubi tööks on eraruumide kasutamine. Maal, näiteks talus, kus on suurem elamu, oleks võimalik reserveerida üht või kaht tuba klubi jaoks. Sealjuures võiks olla klubi juhatajaks sobival juhul taluomanik või -valdaja ise, kuna org-ide või klubi kasutajad kannaksid klubi ülalpidamise kulud ja tasuksid ka tarbekorral ruumide üüri.

Viiendaks võimaluseks oleks eriliste klubihoonete ehitamine, mis aga langeb ära majanduslike võimaluste piiratuse tõttu ja võib arvesse tulla vahest ainult parema tuleviku unistusena.

Kui otsime maal võimalusi klubilise tegevuse käimapanemiseks, siis kindlasti neid ka leiame. Kui oleme rahvale loonud võimaluse vabaaja veetmiseks karskelt, siis paljud jäävad eemale praegustest maa „kõrtsidest“, külakaupluste tagatubadest, kuhu nad olid pooleldi sunnitud minema, sest mujale polnud minna, ja tulevad ning leiavad endale head ja kasulikku ajaviidet karskest klubiruumist.

Elmar Oja

Intervjuu maanäitejuhtidega

Käesolevas jaanuaris lõppesid E. Haridusliidu poolt korraldatud näitejuhtide kursused Tallinnas. Järgnevas kuuleme nende värskest „diplomeeritud“ näitejuhtide arvamusi meie maa amatöörteatri kohta.

1. Helmut Lang: Töötan näiteju-

hina Virumaal kauemat aega. Lavastan näidendeid kogu ümbruskonna organisatsioonidele: Sõmeru Haridusseltsi Kohala osakonnale, Naiskodukaitse kohalikule jaoskonnale, tuletõrjehingule, koolile jne. Meil on organiseeritud kindel näitetrupp, mis töötab

Näitejuhtide kursus Tallinnas 29. XII 39 — 5. I 40. Esireas vasakult hrd J. Talpsepp, K. Merits, E. Oja, P. Vahi, P. Sepp, A. Särev, pr. A. Vender ja hra E. Vender.

kodukorra alusel. See kergendab väga palju tööd. Hoolitsemise kavakindlalt ka selle eest, et noorte jõudude juuretulek oleks võimaldatud. Seepärast meie ei tunne näitlejate puudust ja alati on trupp värsked ja energiapuudus küllane.

Viimastest lavastustest mäletan: Emake maamuld, Kraavihallid, Üürilaps, Mees merelt, Öitsev meri ja Trump lamooriga.

Küsite, mis takistab näitetegevust minu ümbruskonnas. Raske on sellele nii paugupealt vastata. Ümbruskond on meil heatahtlik ja suhtub kultuurilistele üritustele suure südamesoojusega. Võiks vahest küll ühe takistusena mainida organisatsioonide rohkest, kes kõik tahavad tegelda näitemänguga. Suuremate teoste lavastamist takistab korraliku lava puudumine. Praegu on meil „liikuv“ või „taskulava“, mis iga peo järele tuleb jälle lammutada.

Maateatri õitsenguks on küll hädavajaline, et igas vallas oleks vähimalt üks rahvamaja korraliku lavaga.

Repertuaari kohta tähendaksin niipalju, et seni puudusid sobivad maa-

elu kirjeldavad näidendid. Kuid nüüd näib asi ka selles suunas paranevat: juba mõnigi õige sobiv sellesisuline näidend on trükimusta näinud ja loodame, et neid ilmub lähemas tulevikus veelgi.

Möödunud näitejuhtide kursuse kava oli hea ja asjatundlikult koostatud. Soovida jääks, et sellaseid kursusi korraldataks ka väiksemates keskustes, nagu maakonnalinnades ja isegi maal neis kohtades, kus toimuvad suuremad rahvakogunemised. Ja minule kui õpetajale meeldiks, et sellaste kursuste korraldamine talveperioodil toimuks ikkagi just pühade ajavahemikul, mil koolitöö seisab. Iseasi on muidugi siis, kui kursused tulevad toime suvel.

2. Enn Vaigur: See on teine näitejuhtide kursus, mille kaasa teen. Püüan igati tundma õppida lavastamise saladusi, et vabaneda etteheitest: näitekirjanik või autor ei tunne lava. Töötasin pikemat aega näitejuhina Harjumaal Kloostri kandis ja võin otseselt ütelda, et lavastades saigi minust näi-

dendite kirjutaja. Paljud oma näidendeist lavastasid enne ära kui andsin nad trükki.

Praegugi olen näitejuht, aga ilma kindla trupita, ja seda nimelt elukoha muutmise tõttu. Viimase kolme aasta jooksul olen lavastanud järgmised näidendid: Kõrboja peremees, Sikud kaevul, Mees merelt, Vallaslaps, Südamerahu, Trump lamooriga. Ühepäevaliblikad, Lõukoerte koopas, Salmisto, Sinep ja sool, Paradiis Põrgus, Kauka jumal ja teisi.

Jaa, ka külaskäiguetendustega tegime veel hiljuti oma paar reisi. On ju patuasi, kui hästi kätteõpitud näidendit, mille kallal on tehtud oma 15 proovi, mängitakse ainult üks kord. Pärast esimest mängu osad alles hakkavad minema, ja siis stopp — hakka unustama. Ei, see ei lähe. Kätteõpitud ja viimistletud näidendit tuleb küll vähimalt neli korda ette kanda. Ja selleks olgu vastastikused külaskäiguetendused. Kuid omagi kogemustest võin ütelda, et külaskäiguetenduste korraldamist takistab just see, et nad tikuvad minema kullaks. Ja seda põhjusel, et peale kallihinnalise bensiooni nõutakse veoautodel inimeste veoks veel eriluba, ja viimane on mõnikord kallim kui kõik muud kulud kokku.

Küsite, et kuidas on ka meeldinud see näitejuhi amet. Päris hästi, Nooremad näitlejad võtsid asja alati suure hoole ja armastusega. Aga vanade, omaõigust täis olevate näitlejatega oli mõnikord raskusi ja maadlemist. Noorte jõudude pealekasvu eest tuleks igal näitejuhil suure agarusega hoolitseda.

Maateatri etendused tuleksid täieliselt igal pool vabastada lõbustumaksust. Või kui see pole läbiviidav, siis lõbustumaksust saadav tulu peaks minema mitte millekski muuks kui uute näitekunsti konsulentide palkamiseks. Jah, kui vähimalt iga maakonna kohta oleks üks konsulent, kes kontrollib ja juhib vähemarenenud näitetruppe, viimistleb lavastatava näidendi, aitab paremat reperuaari valida jne.

Natuke piinlik on mul oma arvamist avaldada meie maa näitekirjanduse kohta, kuna olen ka ise selles väikesel määral osanik. Kuid olgu, minu otsene arvamine on sellane: maalavadele määratud näidendeist paljud kannatavad tegelaste psühholoogilise võltsuse, probleemide puuduse ja ideede vaesuse all. Kuid ka selles võime tähele panna paranemise tunnuseid.

3. Vambola Kuik, Olustvere haridusseltsi „Edu“ näitejuht Viljandimaalt.

Meil küll kahjuks kodukorra alusel töötavat kindlat näitetruppi veel ei ole, kuid sellegi korraldame lähemal ajal. Saime ju kursusel selleks tugeva kimbu näpunäiteid, kuidas näitetrupi organiseerimistööd läbi viia. Kuid see, et meil kodukorda pole maksuma pandud, ei tähenda veel, nagu meil puudusid üldse näitemängutegijad ja lavanärviga inimesed. Ei, selle väitmine oleks sajabrotsendiline vale. Inimesi, kes harrastavad teatrikunsti, on meil küllalt, ja meie haridusseltsi oma näitelavaliselt tasemelt peetakse meie ümbruskonnas koguni üheks parimaks. Oleme teinud päris tõsiselt tööd ning toonud lavale „Andrese ja Pearu“, „Trump lamooriga“, „Tuled karidel“, „Hulkurivalsi“ jne.

Näitetrupi kujundamine on olnudki juba kõne all, kuid selle loomiseks pole veel leitud ühist keelt organisatsioonide vahel.

Kui tahetakse kujundada maateater mõjuvaks teguriks vabaharidustöös, siis tuleks küll senisest rohkem korraldada maateatrijuhtide kokkutulekuid ja hoolitseda veelgi rohkem nende väljaõppe eest. Otse imestada tuleb, kui palju suudeti pakkuda käesolevagi kaheksa kursusepäeva jooksul. Näitejuhtide kursusi oleks soovitatav korraldada igas maakonnalinnas ja kord aastas üleriigilised näitejuhtide kursused ka Tallinnas või Tartus.

Ka üleriigiline maateatripäev annab jõuliselt ergutust tööks. Minu arvates sobiv aeg sellase päeva korraldamiseks oleks juuni- või juulikuu ja see võiks

toimuda kindlasti maal, näiteks Elvas. Sellele võiksid sealsamas järgneda kursused.

Näidendite kohta tähendaksin, et on vananenud vaade — jant maal, see ainult lõõb läbi. Ei, ka maa nõudmised on muutunud ja tõusnud, maalava vajab just sisukaid ja väärtuslikke näidendeid.

4. Endel Heinloo, Lehtse näitejuht Järvamaalt.

Näitetrupp on moodustatud kohaliku tuletorje-ühingu juures ja töötab kodukorra alusel. Trupil on oma juhatus ja ka oma raamatupidamine ühes kassaga. Trupp organiseeriti kahe aasta eest.

Oleme korraldanud ka külaskäigu-eten-dusi. Eelmisel aastal oli neid ainult kolm. Külaskäigu-eten-dusi takistab asja organiseerimatus meie pool. Lähedalasuvate näitetruppidega on läbirääkimised käimas, et korraldada näidendite vahetamist teatava kavakindlusega.

Näitetegevust meie ümbruskonnas takistab jõudude puudus, kuna keskus tundub väikesena. Millegi suurema lavale-

toomine on seepärast raskendatud. Võiks vahest ka seda ütelda, et oleme unustanud vajalise hoolitsuse uute ja noorte lavajõudude juurehankimiseks ja väljaõpetamiseks.

Arvan, et meie näitetruppidel tuleks senisest rohkem hoolitseda truppi arendamise eest ja ka õpingulise külje kujundamise eest. Trupiliige peab end ka pidevalt täiendama, et olla võimeline pakkuma lavalküpsset mängu. Ka tuleks trupil endale summased hankida, millega osta hädavajalist lavakirjandust.

E. Haridusliit algatas ja organiseeris rohkem kui aasta tagasi kohalikke maateatri päevi maa keskustes, millest võtsid osa ümbruskonna valdade näitetegelased. Kuid nüüd millegipärast on nende korraldamises seisak tekkinud. Sellastel päevadel on aga suur ergutav mõju näitetruppide tegevusele. Seepärast oleks küll minu ja kindlasti ka teiste näitejuhtide soov, et maateatripäevade korraldamist maakeskustes jätkataks.

Martin Pommer

Audru hariduslikust arengust

Esimesed vaod hariduse levitamise alal Audru kihelkonnas aeti aastal 1765. Tähen-datud aastal peeti Riias rüütlikogu maapäev, kus tehti otsuseks, et igasse mõisa tuleb asutada maarahva tarvis kool. Võib arvata, et sellase ettepaneku maapäevale tegi seal viibiv kindral kuberner Brova, keda tunti maarahva-sõbraliku inimesena. Ka kooli õppekava arutati maapäeval, mille alusel lastele pidi õpetatama lugemist ja viis peatükki katekismust. Kuigi kooli peasihiks oli — ette valmistada kirikuskäijaid ja seega ühtlasi ka „vanemate ja isandate“ sõnakuu-lajaid, jääb rüütlikogu maapäeva otsus siiski meie rahvakooli algpunktiks.

Kohe pärast Riias tehtud otsuseid asuti Audrus koolide asutamisele. Audru kihel-

konda asutati neid koguni 14. Koolide asukohtadeks olid küllades lihtsad talumajad-suutsutared. Ka aknad puudusid koolimajadel. Kooliõpetajaiks või nagu neid siis nimetati, koolmeistreiks olid taluperemehed, kes lugeda oskasid. Koolmeistrite töövaev tasuti seega, et neil talvel, koolitöö ajal, ei tulnud teol käia. Kirikuõpetaja kohuseks oli kooliealiste laste nimekirja koostamine, kellel tuli talvel 3—4 kuuks kooli minna. Muidugi ei suudetud kaugeltki kõiki lapsi koolitööle sundida. Ka koolide revideerimise kohustus oli kirikuõpetajal, kelleks seekord Audrus oli H. E. Hirtzius, pärit Saksamaalt. Kuigi kirikuõpetaja oskas puudulikult eesti keelt, võttis ta oma ülesannet tõsiselt, käis nädalas läbi 3—4 kooli.

Edaspidi kujunes koolide arv Audrus kõikuvaks. 1777. a. oli nende arv kihelkonnas langenud 8-ni. Kuid ometi levis haridus, ja seda ka vanemate inimeste hulgas. Õpetaja Hirtziuse aruanne samast aastast märgib, et suurem osa koguduse liikmeist oskas lugeda. 1786. a. suudeti aga koolide arvu ometi tõsta, nüüd 13 peale, missugune arv aga hiljem jälle kahanes. Samal aastal muretsetes Audru mõisaomanik ka koolimajadele aknad, kuna seni valgus õpperuumidesse pääsis ukse või seinaaugu kaudu.

Alates 1819. aastast, mil keiser Aleksander I talurahva orjusest vabastas, algas hariduselus hoogne tõus. Külakoolide õpetajaid hakkas ette valmistama kihelkonnakool. Seega muutus ühtlasi õpetus koolis põhjalikumaks, kuna uute õppeainetena tuli juure kirjutamine, rehkendamine jm. Õpilaste arv suurenes, kuigi koolide arv vähenes. Viimase nähtuse põhjuseks oli asjaolu, et sajandi keskel asuti uute, otse õppetöö otstarbeks, koolimajade ehitamisele. Ka hakati juba kooliõpetajaile töö eest maksma väikest tasu.

1852. a. hakati Audru koolides esimest korda õpetama neljahäälset laulu. 1855. a. annetas Audru mõisaomanik Pilar von Pilchau koolidele seinakellad. 1869. a. hakkas selleaegne kirikuõpetaja B. Kählbrandt lapsi, kes põhjusega jäid kooli ilmunuta, trahvima.

Huvitav on pilku heita ka üksikute koolide minevikku. Mõisaküla kool, mis asutati 1825. a., asus Vanaveski kõrtsis, kuna koolmeistriks oli kõrtsimees Vichmann. Kui kõrtsilised ära läksid, asus kõrtsimees lastele lugemist õpetama. Selleks oli tal seinapapist ja plekist väljalõigatud tähti täis. Vastasseina ääres istuvatele lastele ta õpetas hääldamist ja ka kokkulugemist. Hiljem, kui kõrtsimees enam lapsi õpetada ei tahtnud, viidi kool Piisu sauna, kus õpetajaks oli Peeter Piisu, kes ka juba kirjutamist õpetas. Palgaks sai kooliõpetaja 3 setverti rukkeid ja 3 sülda puid mõisa metsast. Viimased tulid kooliõpetajal endal valmis raiuda. Suvel oli kooliõpetaja Piisu mõisas kupjaks. Hiljem vahetati sageli kooli asukohta ja ka õpetajaid.

Ka Aara-Malda kool on algul ühest suitsutarest teise kolunud, kuni lõpuks aastal 1849 ehitati koolimaja. Ka koolmeistrid, kellede palgaks oli igast talust peks rukkeid ja koorem hagu, vahetusid sageli. Üks sama kooli õpetaja, Andres Pirs, oli pärast kooli katsumist kirikuõpetajalt kogu kirikurahva ees kiita saanud. See liigutanud koolimeest nii, et ta kutsunud oma kasvandikud „Kivi“ kõrtsi, kus ta ostnud neile viina, õlut ja saia.

Ka teiste Audru koolide esimesed eluaastad on olnud niisama vaevarikkad. Kuid aeg läks edasi ja samm-sammult paranesid kooliolud, millest on välja kujunenud praegune koolivõrk.

* * *

Vabaharidustöö kandjaks Audrus on olnud Audru Karskuse Selts, mis asutati 1901. a. Seltsi asutajad liikmed olid: kooliõpetajad Jaan Joosep, Jaan Karu ja Joh. Püll, kõster K. Tarkepa ning taluperemehed Jaan Annus ja Jüri Laur.

Sel ajal oli alkoholi tarvitamine Audru rahva hulgas väga levinud. Audru mõisaomanik oli asutanud kõrtsi iga vähegi käidavama tee ääre. Teatakse aega, mil Audru kihelkonnas on olnud üle 20 kõrtsi. Karskuse Selts, asudes viinakatku vastu võitlema, leidis oma tegevusele head vastukaja. Esialgu pidurdas seltsi tegevust oma ruumide puudumine. Kuid juba teisel tegevusaastal saadi seismajäänud „Kivi“ kõrtsi ruumid rendile. Nüüd algas hoogne tegevus, mille hingeks oli eeskätt kõster K. Tarkepa. Seltsi ümber koondus palju noori ja vanu, kellelele püüti anda alkoholi asemel mõistlikumat ajaviidet. Asutati raamatukogu ning puhkpillide ja sümfoonia-orkester, muretseti valguspildiaparaat, näitelava dekoratsioonid jne. Samuti asutati laulukoor ja näite-trupp. Seltsimajja seati sisse teemaja. Korraldati kõne- ja näitemänguühteid. Näite-trupi koosseisus oli eriti häid asjaarmastajaid. Mängiti „Jüri Rummu“, „Rätsep Õhku“ jne. Viimasega käidi ka Pärnus, Rahvamajas, mis täitis Pärnu teatri aset, kuna „Endlat“ veel polnud. Mängu üle ilmus Pärnu ajalehes väga kiitev arvustus.

Sellane tuline tegevushooaeg kestis kuni

maailmasõja puhkemiseni. Siis tuli mõõn, kuna seltsi jõud paisati vaenuväljadele. Ta-sakesi tegutseti siiski edasi. Ootamatu hoo-bi andis tööle seltsi majahoidja, kes kasuta-des segaseid aegu, hakkas seltsi käes ren-dil olevat hoonet endale ahnitsema. Tekkis kauakestev protsess, mis lõppes riigikohtus seltsi võiduga. Kuid palju kulu ja energiat oli siiski asjatult raisatud.

Pärast maailmasõda ja Vabadussõda asuti jälle agarasti tööle. Rendil oleva — vahepeal riigistatud — kõrtsihoone ostis selts nüüd riigilt ära. Maja juures tehti ko-he ka suurem remont. Kutsuti uuesti ellu orkester, laulukoor, näitetrupp jne. Korral-dati pidusid, kõneõhtuid ja näitekursusi ning korrastati näitelava. Seltsi tegevuspiirkond aga oli muutunud kitsamaks, kuna vahepeal asutati Võllasse Laulu-Mängu Selts, Jõõp-resse Noorsoo Selts „Ärkaja“ ja Audru-Lindile Hariduse Selts. 1936. a. võttis Aud-ru Karskuse Selts endale uue nime — Audru Hariduse Selts.

Audru Karskuse Seltsi raamatukogust kujunes praeguse Audru Rahvaraamatuko-gu alusvara, kuna see anti viimase valdusse.

Märkimata ei saa jätta ka Audrus 1913. ja 1914. a. ilmunud ajalehte „Kodused Hää-led“, mida toimetas kirikuõpetaja Alf. Oe-

bius. Leht ilmus kord kuus ja tõi ülevaate kohapealseist sündmusist, samuti kirjutusi, vesteid jne.

1938. a. asus Audru vallavalitsus Audru valla keskkohhta uut koolimaja ehitama. Kuna Audru Hariduse Seltsi maja, endine kõrtsihoone, ei vastanud enam ajanõudeile, siis püüti anda tõuget, et ehitatav koolima-ja saaks ka rahvamaja nõudeile vastav. See mõte saigi teoks, kuna koolimaja juure ehi-tati avar saal korraliku näitelavaga. Lava sisseseaded muretseti kohapealsete organi-satsioonide poolt ühiselt ja need läksid maks-ma 1.000 krooni. Neile lisaks muretseti hil-jem ühiselt ka klaver. Nii said Audru orga-nisatsioonid endile eeskujuliku kodu.

Tänapäeva vabaharidustöös seisab Aud-rus lavalise tasapinna tõstmise küllalt täht-sal kohal. Iga näidendi õppimine kujutab endast väikest näitekursust. Näitejuhiks käib Pärnust endine „Endla“ näitleja Rich. Siig, keda Audrus tuntakse aastate jooksul juba oma inimesena. Käesoleval hooajal on lavale toodud A. Mälgu „Sikud kaevul“, mis esitati uue koolimaja-rahvamaja avaetendu-sena 8. oktoobril 1939 .a., ja teisenä samalt autorilt „Taeva palge all“.

Jatkugu Audrus ka tulevikus visasid töö-mehi haridus- ja vabaharidustöö alal!

J. Marlin

Kohusetunde puudus selts-konnatöös

Väljavõtteid vastavast kirjutusest Kulla-maa Põllumeesteseltsi teatriringi album-aja-kirjast „Ringmäng“ II.

Tarvitseb vaid minna mõne organisat-siooni töö- või õpikoosolekule, mille algus on määratud kella 5 õhtul. — Täpselt mää-ratud kellaajal sisse astudes on ruum tühi. Pärast pooletunnilist ootamist tuleb paar liiget, kes aga kohe ütlevad: „Pole veel kedagi...“ ja pöörduvad samas tagasi, et aega väljas jalutades „parajaks teha“. Viis minutit hiljem tuleb jälle keegi, kes aga ka veel „varajase“ aja pärast läheb veidi mu-

jale meelt lahutama. Nii käivad mitmed en-did näitamas, nagu piisaks juba ainult sellest oma kohuste täitmiseks ja nagu oleks koos-oleku ruum koht, kus ei või kuidagi püsida. Umbes tunni möödunult üle määratud al-guse aja tuleb juba mõningaid liikmeid, kes jäävad „paika“, hakkab juba saabuma neid-ki tagasi, kes endid varem „näitasid“, ja ühtlasi saabub rõõmustavaid teateid, et naabermajas kaardilaua taga on veel liik-meid, kes ootavad teateid koosoleku alguse kohta. Samuti istub kõrvalolevas korteris ini-mesi lõbusas vestluses ja on valmis iga hetk

koosolekule tulema, vaja ainult kord kutsuda. Keegi jäänud vestlema tuttavaga maanteele — vaja vaid hõigata... Otsustatakse nii, et kogunenud pere valgub veel kord laiali naabermajades-kortereis ja teedel „kannatlikult ootajate“ kutsumiseks. Möödub vahest paarkümmend minutit või pool tundi, kui ongi „kvoorum“ koos — viiestkümnest liikmest on kümme kohal! Ja koosolek algab soodsal võimalusel „ainult“ poolteisetunni hilinemisega, sageli ka hiljem.“

*

Kavas on referaadid kolmelt inimeselt. Üks neist puudub, teine vabandab, et ta ei ole jõudnud ette valmistada, ja vaene kolmas asub kõnelema... Järgnevad läbirääkimised. Ruumis valitseb pühalik vaikus — nõusoleku tunnusena: kellelgi pole midagi küsida ega vastu rääkida. Nii jääbki, ja esineja asub pettunult ja veidi häbelikult oma toolile. Sellane oli tunnustus tema vaevale.

*

Nüüd hakkab juhataja jagama ülesandeid järgmiseks koosolekuks. Kellelgi „pole võimalust“ võtta mingit ülesannet; vahest ainult pärast pikki pealekäimisi ja palveid nõustutakse, kuid siiski mitte kuigi kindlalt. — Et mis sa teed, vägisi ajab, noh võib ju... Endas aga mõeldakse, et tehku ise.

Eriti viimase osa ajal on aeg kulunud ja tüdimus on asunud vaevama. Koosolek lõpeb tujutult. Juhatus on siiski asjaga

enam-vähem rahul, et pidamata koosolek ikka ei jäänud, mis oleks ka võinud juhtuda.

*

Saabub org-i suurim üritus — nn. pidu. Näitejuht rassib lava kallal juba päevi varem ja ka väljakuulutatust päevast poole enne algust sageli üksi, kuna kellelgi pole võimalik abiks tulla. Või kui tullaksegi, siis hilja või lühikeseks ajaks. Osalised kutsuti kokku kolm tundi enne algust, kuid tund aega hiljem on kogunemispaik alles tühi ja nüüd saabujad lahkuvad jälle „vajalisi rekviziite“ otsima. Ruumide korraldajad, piletimüüjad ja uksehoidjad saavad sageli alles peo alguseks. Publik aga külmetab väljas, närvitseb ja kirub.

Peo algus hilineb tundi poolteist. Järgmine kord juba hilineb publik, hilineb ka etenduse algus, ning eesriie avaneb sageli alles kell kümme õhtul, et pärast eeskava langeda alles järgmisel kuupäeval.

Tavaliselt järgneva tantsu alguseks aga puudub orkester, kuna selle elav koosseis on ülevas pidumeelolus kusagil mujal. Nojah, mis parata, pidime ikka mängima, aga pühad läksid jämedaks!...

Ürituse juhid, kaasaaitajad ja pealtvaatajad pahandavad vastamisi, et küll meie asi on aga armetu ja et välja ta sureb. Otsitakse süüdlast ja leitakse, et seltsi juhatus või näitejuht on kindlasti see patune... Seltsi liikmed omavahel juteldes sageli sõnavad aga, et küll on tegevus kehv, midagi ei tehta. Ja nii edasi.

Mitmesugust

Eesti Haridusliidu 15-aastapäeva tähistamine

15 aasta möödumist Eesti Haridusliidu tegevuses tähistati praegust rasket aega arvestades teatava tagasihoidlikkusega. Jäeti ära varem kavas seisnud hariduskongressi korraldamine ja selle asemel piirduti piduliku asemike kogu koosolekuga, mis toimus 4. jaan. Kodumajanduse Instituudi ruumes Tallinnas.

Koosoleku ruumi, mis oli kaunistatud

Eesti Haridusliidu ja rahvuslippudega, kogunes koosoleku alguseks rohkesti osavõtjaid üle maa. Külaliste hulgas võis näha HM-i noorsoo ja vabahariduse osakonna direktorit kol. J. Vellerind'a, nõunik A. Leinjärve, suuremate pealinna lehtede esindajaid ja teisi. Peale nende Haridusliidu nõukogu ja juhatusel liikmeid ja liidu personaal terves koosseisus.

Koosoleku alguseks ilmus kohale Haridusministeeriumi ja haridusministri esindajana ministriabi V. P ä t s.

Koosolek algas ühislauluga „Eesti lipp“, millele järgnevalt asus kõnetooli liidu auväärne esimees E. S ä r g a v a, kes tervitas asemike kogu koosolekust osavõtjaid ning avas koosoleku.

Koosoleku juhatajaks valiti G. R e i a l ja A. K ü l v i ja protokollijaks A. M i k i v e r ja liidu peasekretär P. V a h i.

Pidukõneks sai järgnevalt sõna HM-i ja haridusministri esindaja ministriabi Vold. P ä t s, kes andis kõigepealt üle tervitused Haridusministeeriumilt, haridusministrilt ja enda poolt. Edasi tähendas ta oma kõnes lühidalt järgmist:

Eesti Haridusliidu tegevus 15 aasta jooksul pole olnud mitte mõni koolide ülevalpidamine, vaid sellega on igakülgselt püütud arendada oma tegevust kultuurilisel alal.

Kultuuriline tegur on kõige tähtsam rahvaste elus. Kultuur võib areneda aga siis, kui suured massid selle levitamisele käed külge panevad, ja et Eesti Haridusliit oma tööga on suutnud siduda just lai rahvahulki, siis on sel tegevusel kogu meie riigielu seisukohalt väga suur tähtsus.

Kui meie oma rahva elu vaatame, siis näeme, et meie rahvas on juba vanast ajast seisnud kaubanduslikult ja mitmel teisel alal ühenduses naaberriikidega ja hiljem meie rahvas oli nii julge ja ettevõtlik, et suutis oma riigi luua. Juba mõni tuhat aastat tagasi elasid siin inimesed, keda teised rahvad ümberringi austasid kui kõrge kultuuriga rahvast.

Kõigest sellest selgub, et meie peame oma kultuuri kõrgelt hindama ja selle eest ka tulevikus tarvilikult hoolt kandma. Mis puutub aga kultuuritöösse, selle levitamisse ja kogu meie haridustöösse samuti, siis teame, et Haridusministeerium ja ka kogu Vabariigi Valitsus ei suuda siin midagi ilma rahva abita läbi viia. Laiemate hulkade kaasatõmbamisel ja rahva organiseerimisel on siin väga palju ära teha ja see on väga suur ülesanne. Eesti Haridusliit just nimetatud

ülesannete täitmisel on suutnud väga suuri tulemusi saavutada. Haridusministeerium tunnustab täiel määral seda 15 a. vältel tehtud suurt tööd ja avaldab soovi, et Eesti Haridusliidu töö ka tulevikus tuleks sama suure eduga kasuks meie riigile ja rahvale.

Koosolek avaldas kõneleajale tänu tugeva aplausiga.

Ülevaate liidu 15-a. tegevuse kohta esitas asjalikult ning huvitavalt liidu abiesimees E. V e n d e r, kes kujukalt võrdles liidu algpäevade raskusi praegusaja oludeni jõudmisel, märkides ära liikmeskonna arvilise kulminatsiooni, olulised jooned liidu tegevuse kujunemisel — rahvamajade soetamine, vajaolevate haridusseltside asutamine, kursused, hariduspäevad, õpiringide osa, maateatri osa ja ka näidendite kirjastamine — ja nende osatähtsuse.

Edasi võeti vastu 1938/39. a. aruanded, millede puhul seletusi andis E. V e n d e r.

1939/40. a. tegevuskava ja eelarve esitas peasekretär P. V a h i. Need kinnitati ja võeti teatavaks 1940/41. a. eelarve-kavand. Liikmemaksude osas peeti soovitavaks endisi norme: sisseastumismaks Kr. 3.—, liikmemaks organisatsioonidel Kr. 4.—, liitudel Kr. 11.—.

Liidu nõukogust vanuse järgi välja langenud liikmed valiti osaliselt tagasi, osa valiti aga uusi.

Edasi otsustati üksmeelselt saata tervitustelegrammid Vabariigi Presidendile, Peaministrile ja Haridusministrile.

Järgnevatel läbirääkimistel mainiti 15 aastat järgimööda liidu teenistuses olnud E. V e n d e r i ja pr. A. K a r e l l - T u t t i teeneid ja avaldati elavalt mõtteid mitmete oluliste nähete üle meie avalikkuses. Nõnda puudutati kõrgema haridusega isikute vähest osavõttu vabaharidustööst, „härannoorte“ küsimust, tarvidust suuremateks üleriigiliste vabaharidustegelaste kokkutulekuteks ja avaldati mõtteid ka mõnede liidu töösse puutuvate küsimuste kohta.

Üksmeelne ning sisukas koosolek lõppes võimsalt lauldud hümniga.

A. Läte 80-aastane

Ikka hõredamaks jääb nende auväärt ärkamisaja tegelaste rida, keda meil õnn näha endi keskel. Üks neid väheseid on muusikaprofessor Aleksander Läte.

A. Läte on sündinud Aakre-Pikasillal 12. 01. 1860. (31. 12. 1859.). Juba Rõngu kihelkonnakoolis virgunud talent satub Valga seminaris meie „muusikameeste isa“ J. Zimse innustava juhtimise alla. Peale seminari (1879) töötab Läte Puhjas õpetajana ja hiljem Nõos köster-organistina. Mõlemas kohas sünnib intensiivne endaarendamine, kas käies Tartu ülik. muusikadirektorite juures või semestriti-õppeaastati Dresdeni konservatooriumis (1895—97). Aastal 1900 siirdub Läte Tartu, kus elutseb tänapäevani.

Kuigi A. Läte asub loomingule juba seminaristina, siis on tema tugev endakriitika, hea maitse see, mis ei lase teda esineda ebaküpselt. Alles Tartu muusikute pealekäimisel avaldab ta esimesi laule „Laulu ja mängu lehes“ ning esikkogu, soololaulut „Kuus laulu“ (1883). Missugune oli A. Läte esimene loomingulaps, seda ei tea vanameister enam isegi, kuid kindlasti on üks neist

mitte enam „tema“ vaid „meie“ „Kuldranake“.

Kuid olgu see varajane noorusteos, „žaanripala“ „Küla kõrtsis“, veenev „Ei ole unenägu“, meeleolutsev „Mu õnn“, naljatlev „Malemäng“ või vägev „Ärka üles“ — neis kõigis kõneleb muusikaküpsus, neis kõigis esineb üks nägu, see on: Aleksander Läte. Edasi, selles omalaadis hõögub veel midagi, mida nimetame sõnaga — põhjamine. Ning rohkemgi, millest järgnevalt.

Eesti muusikaelu sel ajal, kui sinna astus noor Läte, ilmutas vähe iseseisvaid püüdlusi, domineeris võõrmoju ja seegi valikulage, sest puudusid suutelised koorid väärtuslikuma harrastamiseks. Siin leiavad väärtuslikud värskusthoovavad Läte laulud tee eesti rahva südamesse ja eesti rahvas leiab tee Läte südamesse. A. Lättest saab meie rahvuslik helikunstnik, kes ulatub üle kaasaja, loob omaenda ajajärgu.

A. Lätega algab Tartus otse „muusikapalavik“ — loodi asjaarmastajaist koorid ja orkestrid, millega toodi kuuldavale kantaate, oratooriume, sümfooniaid, et eesti muusikaelus oleks muusikat. Ja Läte kasvab ise koos võimalustega — sünnivad tema laulud mitmele koorile, koorile orkestriga ja kantaa-did.

Kõik see suurvaimu töö, mis on põlenud ilma praginata, vaid kõrgelt loitnud, on suureks teinud ka A. Läte kui inimese. Kellel on olnud õnn teda kohata, on saanud kaasa mulje vaiksest südamlilkust ning kindlameelsest suurest inimesest.

Ning lõppeks kõik kokku — väsimatu edasiarendamine, nõudlikkus enda vastu ja kõige selle üle suur talent: on meie põhjamaiselt rahvuslik isikupärane suurmuusik ja suur inimene Aleksander Läte. Eks ole see sümboolne kogu Eestile, mis loodud eimillestki, ainult tahtega, armastusega ja usuga asjasse!

Noorushingelisele juubilarile sel kõrgel juubelpäeval palju õnnelikke päevi meie keskel viibimiseks!

Kaks poeti üle 50. künnise

Henrik Visnapuu on sündinud 02. 01. 1890. (21. 12. 89.) Helme khlk. Valgamaal lasterikkas perekonnas. Isa teenistuskohvadega vahetusid ka elukohad. Ta on õppinud linna-, ministeeriumi- ja õhtukoolis, sooritanud õpetajakutse (1907.) ja lõpetanud gümnaasiumi eksternina 1916. Õppinud mõningaid semestreid Tartu ja Berliini ülikoolis keele-, kirjanduse- ja klassikaaineid, olnud vähekeest aega Venemaal. Töötanud lühemat aega õpetajana, kuid peamiselt kutselise kirjanikuna ja ajakirjanikuna. Tegutsenud kirjanike org-ides olles E. Kirjanikkude Liidu juhatuses ja Kirjanduse Sihtkapitali Valitsuse esimees. Praegu töötab Tallinnas k.-ü. Kultuurkoondise ajak. „Varamu“ toimetajana.

Kas rahutu elukäik on mõjutanud Visnapuud või V. ise elukäiku — ei tea, kuid rahutu ja otsiv on ta vaim. V. „murdis sisse“ 1917 „Amoresega“, kus varjamatult elas välja ihu ja hinge võitlusi. Edasi 1920 „Käo-orvikuga“ alates sõnastuse puhthelilisi rakendusi. Ja „Ränikiviga“ 1925 algab ta oma rahva ja kodumaa tunnetamise püüdlusi, mida arendanud tänaseni.

Eelmise kõrval on V. paljudes ajakirjades ja -lehis kirjutanud teatri- ja kirjandusküsimusist ja võidelnud kunstiteooriate äärmuste pärast.

Oma luules on H. Visnapuu laulnud end meie ette sellisena, nagu ta olnud momendil. Mängleva, paiguti kaasitava värsiga ja otsekohese tundeluule värskuse ning sugereerivusega asub ta meie kirjandusloos.

Meie luuletajate ainulaadne kuju on Joh. Barbarus. Ta on avaldunud kõigis kunstiajakirjuses, mis tähistanud meie kirjanduse erimomente, kuid on jäänud ikka iseendaks — J. Barbaruseks. Seega ta ei ole edvistanud rõvetsusega sõjaaja kajastusena, vaid loonud kunstiteoseid nii, nagu näeb neid nende olemuses. Ta käsitab looritamatult looduse ürgtunge ja ei tee inimesele selles erandit, vaid käsitab tedagi erapooletu teadusmehena. Teispoolt järsu kontrastina esineb aineid moodest tsivilisatsioonivallast, milles jõutud tehnikateaduse elementideni — „teadusemehelikkus“ on saanud sümboolseks tõlgenduseks. Viimasega on B. andnud meie luules ainulaadse stiili.

J. Barbarus on kirjutanud oma luule siis, kui on olnud midagi kirjutada, ja seda on ta teinud jõuliselt ja mehiselt, pidades sirgelt oma suunda ja raiudes otsekui graniidist

oma rängad laulud. Kui isik on jäänud B. märgatamatuks, ta ei ole poeeditseenud, avalikkusele voolab vaid ta luule — ja seda väärtuslikum see on.

*

J. B. elukäik on peamiselt dr. Joh. Vares'e oma. Ta on sündinud Heimtalis Viljandimaal 12. 01. 1890. (31. 12. 89.), lõpetanud Kiievi ülikooli. Töötanud sõjaväearstina kuni 1921. a., siis eraarstina Pärnus, nüüd — Tallinnas. Teosed: „Fatamorgana“, „Inimene ja sfinks“, „Katastroofid“, „Vahekorrad“, „Geomeetiline inimene“, „Kolmnurk“, „Üle läve“.

Näitejuhtide kursus Tallinnas.

Käesoleva kuu algpäevil lõppes Tallinnas näitejuhtide kursus, mille korraldas E. Haridusliit koos Maateatri Näitejuhtide Ühingu. See oli kiirkursus oma lühiduse poolest: kestis ainult kaheksa päeva (29. XII 39 — 5. I 40). Kuid hoolimata aja lühidusest suutis kursus õige paljugi kursustasile pakkuda nii oma loengute kui ka oma praktilise tööga. Kursuse kavva oli võetud kõige hädavajalisem, lähtudes tegeliku maa amatöörteatri näitejuhtide seisukohalt. Lektoreina esinesid: A. Lauter, A. Särev, P. Sepp, E. Oja, K. Merits, M. Kalbek, J. Karell, J. Talpsepp ja K. Laane. Kursusel käsitleti järgmisi küsimusi: näidendi analüüsi, kuidas kätte õppida ja välja töötada oma osa, lavalist liikumist, režiiküsimust, žesti ja miimikat, improvisatsioone, pidu ettevalmistavat tegevust, dekoratsiooniküsimusi, tüüpide loomist, tunnete registrit, näidendite valikut, näitekunsti õpinge jne. Peale-selle oli stseenide lavastamine ja Tallinna kutseliste näitelavadega tutvumine. Dekoratsioonide-demonstratsioone tehti Kopli uues rahvamajas.

Kursuse lõupäeval korraldati kursustasile vastav kirjalik test maateatri küsimuste üle. Tunnistused said järgmised kursustasile näitejuhid: H. Mölder, A. Vahter, E. Kuik, E. Taimra, A. Lätte, L. Köst, H. Liivak, A. Meriloo, A. Nurk, L. Soodla, V. Kurs, E. Vaigur, H. Lang, A. Aus, J. Käso-

kond, E. Heinloo, H. Rõõm, V. Tamm, E. Meesak, G. Vunk ja V. Kuik.

Kursuslaste hariduslik tase oli: gümnaasiumi ja seminari lõpetanud 13, kutsekooli lõpetanud 5 ja algkooliharidusega 3. Elukutse järgi oli: 5 õpetajat, 1 näitekirjanik, 1 politseinik, 4 põllupidajat, 2 töösturit, 2 töölist, 3 raudteelast ja 3 kodust.

Kõik kursuse lõpetajad astusid ka Maateatri Näitejuhtide Ühingu liikmeiks.

Kursuse vastutavaks juhatajaks oli A. Särev ja tegelikuks juhatajaks E. Oja.

Kursuslaste poolt avaldati soovi, et näitejuhtide kursusi korraldataks edaspidi senisest enam, kuna nende järele olevat suur vajadus.

Kaks uut ühislaulu.

E. Lauljate Liidu kirjastusel ilmusid hiljuti laulud M. Saare „Muranikmaa“ ja E. Aava „Laul kodumaast“. Neid tuleb soovitada organisatsioonidele kui uusi sobivaid ühislaulu, milliseid võiksime laulda hääde tulemustega ühistel kokkutulekutel, aktustel, koosolekuil, koosviibimistel jne. ja mis aitavad rikastada ja värskendada meie ühislaulude mitte just rikkalikku tagavara.

Noodid maksavad à 50 senti. Tellimistega pöörduda otseselt Eesti Lauljate Liidu poole: Tallinn, Lai tän. 7, telefon 431-82.

Samuti on saadaval seal ka nimetatud lauludele puhkpilliorkestri saatenoodid hinnaga à 50 senti.

Soodustus õpiringidele.

K. o.-ü. „Uus Eesti“ on lubanud kõigile Eesti Haridusliidu poolt premeeritud õpiringidele tellida nende lugemislaudadele ajalehte „Uus Eesti“ 25%-lise hinnaalandusega, s. o. hariliku Kr. 5.— asemel esimene ¼ aasta Kr. 3.75 ja edasi iga kuu Kr. 1.50 asemel Kr. 1.13.

Premeeritud õpingid, kes soovivad nimetatud soodustust kasutada saatka oma tellimus vahetult „Uus Eesti“ talitusele, Tallinn pstk. 428, makstes raha posti jooksvale arvele nr. 35, märkides ühtlasi, mille eest raha on tasutud ja lisades, et soovitakse tellimust eelkirjeldatud alustel.

Ilmus laulukoori juhataja käsiraamat.

Meie koorijuhtide muusikalise taseme tõstmiseks koostati Lauljate Liidu Koorijuhtide Sektsiooni poolt mõne aja eest rahva-koorijuhtide ettevalmistamise kava, mille esimese vajalise sammuna on ette nähtud koorijuhatajate ala käsitleva õpperaamatu väljaandmine. Vastav käsikiri koostati meie tunnustatuma koorijuhi, muusikapedagoogi ja helilooja T. Vettiku poolt ning teos ilmus äsja trükist pealkirjaga „Laulukoori juhataja käsiraamat“. Teos on koostatud sektsiooni poolt heaks kiidetud koorijuhi normaalteadmiste kava alusel ning on mõeldud õpperaamatuna nii vastavasse õppeasutusse kui ka iseõppimiseks. Noodioskuse arendamist käsitlevast peatükist on tehtud eritrükk, mis ilmus pealkirjaga „Praktiline noodiõpetus laulukooridele“ ning sisaldab rohkesti vastavaid harjutusi ja laule, milliseid võib kasutada ka seltskondlike ühislauludena.

Vajalise käsiraamatu ilmumise järele kaivatseb nüüd Koorijuhtide Sektsioon asuda korraldama kursusi, mispuhul ühtlasi antakse nii kursuse lõpetanuile kui ka teistele, kes omavad vastava ettevalmistuse, sooritada komisjoni ees katsed, et saada võimiste kohta tunnistust.

Jakob Hurda kõned ja avalikud kirjad.

Toimetanud prof. H. Kruus. Autori pildi ja käekirjanäidetega. 246 lk. suures kaustas, hind Kr. 5,50. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1939.

Kõnesoleva teose ilmumisega on meie kultuurilooline kirjandus kaheldamata rikkastunud ühe tähelepanuväärse väljaande võrra. Teose ilmumist on põhjastanud mitmed olulised asjaolud. — Väliselt on see seotud m. a. olnud Jakob Hurda 100-da sünnipäevaga. Teoses on mitmed J. Hurda kõned leidnud esmakordselt avaldamist, mis sisaldavad palju olulist ja huvitavat. Peab imetlema seda mitmekülgset ja põhjalikust, millega J. Hurt on uurinud meie rahvuslikke ja kultuurilisi küsimusi juba üle 70 aasta tagasi ning on esitanud seisukohti, mis

suures osas on elulised ja paikapidavad tänapäevgi!

Teose on toimetanud üks meie tuntumaid ajaloolasi, prof. H. Kruus, kes on kirjutanud teose algusse ka ilmekalt iseloomustava ja kokkuvõtva artikli „Jakob Hurda pärand eesti rahvuslikule mõttele“, mis aitab paremini mõista avaldatud kõnede ja kirjade mõtet ja neis käsitletud küsimuste elulisust.

Jakob Hurda rahvusideoloogilise tegevuse ulatust ja tema esitatud mõtete akuutsust iseloomustab prof. H. Kruus tabavalt teose saates:

„Eriti praeguses suurte jõudude kokkupõrkest ja sellega seoses ümberkujunenud poliitiliste tegurite konstellatsioonist tõusnud ja ka meie rahva olukorda haaravas painajalikus pinges on J. Hurda poolt meie nüüdse ühiskonna uuestisünni kevadel, ärkamisajal sõnastatud mõtted ja tundmused mitmeti selgitavaks, kinnitavaks ja julgustavaks lektüüriks. Kuigi on omajagu vanaenenud nende avalduste vorm ja üksikasjad, püsivad nende sisu ja juhtivad põhisuunad värske ja elulistena. J. Hurt on omaaegsete eelduste kohaselt teadlikumalt, sügavamalt ja süstemaatsemalt kui ükski teine kaasaegne läbi mõelnud eesti rahvuslikud elualused ja püüdnud viimaste puhul tekkinud küsimustele anda vastuseid, mida kannab eluline realiteedi tunne ja mis seetõttu omavad kestva väärtuse.“

Jakob Hurda kõned ja avalikud kirjad aitavad heita valgust ja lähemalt mõista sääraseid ärkamisaegseid probleeme ning suurüritusi nagu seda olid eestluse ja ümberrahvastamise probleem, eesti haritlaste ja eestikeelse õpetuse küsimus, Aleksandri kooli ja Eesti Kirjameeste Seltsi asutamine, laiaulatuslik rahva vanavara kogumine jne. Need on suured ja kesksed ärkamisaegsed rahvuskultuurilised küsimused, millele tundmine on kahtlemata vajaline igale eesti haritlasele ja küpsvale noorsoole. Seda enam, et neis avaldatud ideed ei ole aegunud ka tänapäeva rahvuskultuuri püüdeis.

Teost tuleb pidada väärtuslikuks meie kultuuri-varasalves ja soovitada kõigile enesearendajaile. Tänuväärtset materjali an-

nab see eriti ka õpiringidele, kus on soovitatav Jakob Hurda juubeliaasta puhul korraldada eri töökoosolekuid ta elu ja tööga tutvumiseks, aga samuti ka teiste meie rahvuskultuuri küsimuste käsitletu puhul. Eriti hinnatavaks ja vajaliseks tuleb pidada säärate rahvuskultuuriliste küsimuste käsitletu tänapäev.

Kuigi omaaegne väljendusviis, mis teoses on jäetud muutmata, tundub nüüdsele lugejale pisut harjumata, on otse nauditav lugeda J. Hurda selgeid ja kujunenud seisukohavõtte olulisimate kultuuri- ja päevaküsimuste kohta, ta iseloomustusi kaasaja koolioludele jne. Teos avab meie silmad mõnegi asjaolu suhtes meie rahvuslikust võtlusest, mis kas seni on üldiselt olnud tundmata või on jäänud unarusse.

K. L.

Mälestusi ja jutustusi Sakala partisanest Vabadussõjas.

Haridusministeeriumi raamatukogude komisjon oma viimasel koosolekul võttis esimeses järjekorras soovitatavate raamatute nimistusse hiljuti trükist ilmunud albumi „Mälestusi ja jutustusi Sakala partisanest Vabadussõjas.“ Selles jutustab 40 Vabadussõja veterani oma huvitavaist lahingelamusist ja mälestusist rindel ja tagalas. Pealeselle on albumis Sakala partisanide kangelasliku juhi O. Oidermanni elulugu. Pildimaterjali on rohkesti langenute kohta, rohkem kui sada vabadussõja-aegseid sündmusi kujutlevat ülesvõtet ja skeemi. Kausta suurus on sama mis koguteosel „Johannes Laidoner“. Hind kaks krooni.

See raamat on huvipakkuv nii vanale kui noorele. Eranditult iga noor peaks seda raamatut lugema, et mõista Vabadussõja vaimu. Teaduslikus ajaloolises käsitluses vaadeldakse Vabadussõda peamiselt sõjaliselt, poliitiliselt, sotsiaalselt ja majanduslikult seisukohalt, kusjuures paratamatult jääb tagaplaanile isiklike psüühiliste elamuste käsitletu. Käesolevas teoses aga esinevad jõuliselt niisugused tegurid nagu isamaa-armastus, nooruse tarmukus, võidutahe, optimism ja julgus, mis viisidki Vabadussõja võidule ka lõpuni.

E. O.

Soome õpingid kaitseteenistuses.

Kuigi Soomet tabanud sõja tõttu ka suur osa õpingide liikmeist on kutsutud väeteenistusse, jätkatakse õpingides ülejäänud liikmete poolt tegevust, niipalju kui see tekkinud oludes on võimalik. Arusaadavalt ei saa neis jätkuda tavaline rahulik õpingitegevus, küll aga pühendatakse kaitse- ja omaabiteenistusse. Selleks tavalised töökoosolekud on muudetud enamasti käsitööõhtuiks, kus naisõpingilased valmistavad sokke, kindaid ja riideid rindelolevatele õpingilastele saatmiseks. Samuti valmistatakse ühiselt pakke mitmesuguseist tarbeseemest, et need saata kaaslasele rindel, kusjuures peetakse eriti silmas neid, kel puuduvad avitavad omaksed. Ka hangib Soome õpingide keskus rindel olevate õpingilaste aadressse, et neid ka omalt poolt meeles pidada.

Peale eesmärgitu pühendatakse õpingide töökoosolekuid veel esmaabi ja omakaitse küsimuste õppimiseks, kusjuures praktiliselt iga õpingilane valmistab endale ka koduse esmaabipaua. Edasi korraldatakse koos teiste org-idega vastavasisulisi õhtuid sõjas olejate omastele — emadepäevi jne., vastavaid õhtuid reservväelasele, kui need asuvad õpingide asukohas, samuti evakueerituile seal, kus need on majutatud. Õpingid panevad samuti toime maksulisi õhtuid, kasutades sel puhul varemõpitud sobivaid ettekandeid. Sissetulekud neist õhtuist pühendatakse riigikaitsele ja rindel olijate ning sõja tõttu oma kodukohtadest evakueeritute abistamiseks. Kuna teatavasti suur osa soome õpingidest töötab aladel, kus toimub sõjategevus, siis pühendatakse teistes õpingides rohkesti tähelepanu nende Ida-Soome õpingide liikmete vastavaks toetamiseks, korraldades selleks annetuste kogumisi jne.

Juhendeid õpingide sõjaaegseks tegevuseks on avaldanud Soome õpingide keskus (Valistusjärjestöjen Opintotoimikunta) oma ajakirjas „Opintotoveri“.

K. L.

Edukaks ja otstarbekohaselt korraldatud vabaharidustööks on vajalised vastavad teadmised, käsiraamatud ja töökavad.

Õpiringidele ja vabaharidustegelasile soovitab Eesti Haridusliit järgmisi väljaandeid:

AJAKIRI „AREN G“ — toob järjekindlalt vajalikke kirjutisi ja juhiseid vabaharidustööks, kajastab selle tegelikke tulemusi üldiselt ja kohtadel.

Seniseid „Aren g“ aastakäike on võimalik saada á Kr. 2.—, samuti varem ilmunud „Vabaharidustöö“ aastakäike:

1927—1931. a. brošüüritult Kr. 4.—, köites Kr. 5.—

1932. a. brošüüritult Kr. 1.—, köites Kr. 1.50

Eesti Haridusliidus on saadaval järgmised

Õpiringide juhend-kavad:

Hind à 10 senti.

R. Kangro-Pool: Seltskondlik kasvatus

J. Kents: Eesti maateadus

A. Üksip: Lavakunst

A. Prima: Aiandus

A. Juhanson: Põldtaimekasvatus

K. Randma: Talumajapidamise korrastus

A. Muuga: Eesti loomakasvatus

A. Juhanson: Maaparandus ja heina-karjamaakultuur

J. Rummo: Kõneoskus

A. Juhanson: Põllutööriistad, maaharimine ja väetusõpetus

E Susi: Eesti ajalugu

A. Elango: Kodune kasvatus

K. Mihkla: Eduard Vilde elu ja looming

P. Vahi — K. Laane: Kodanlik õhukaitse

Hind à 25 senti.

K. Laane: Eesti Kirjandus (ühes tööjuhenditega)

A. Saul: Pärivus

R. Paris — K. Laane: Kodukorraldamine (ühes töökorraldamise juhenditega)

A. Rannes: Rahvamajandusõpetus (ühes tööjuhenditega)

Vastavalt juhend-kavadele on muretsetud Eesti Haridusliidu juures asuvasse õpiringide laenuraamatukokku vastavat kirjandust. Raamatuid laenatakse komplektidena või ka üksikult, õpiringidele kasutamiseks kuni 6-ks kuuks. Kõik õpingid, mis on registreeritud üleriigilises õpiringide keskuses, saavad kirjandust kasutamiseks t a s u t a, väljaarvatud saatekulud.

EESTI HARIDUSLIIT

ja

ÜLERIIGILINE ÕPIRINGIDE KESKUS

Tallinn, Uus tän. 2.

Telefonid: E. Haridusliidu juhatus ja peasekretär 430-51, büroo ja ajakiri „Aren g“ 452-64.

„Päewaleht“

minewikus, olewikus,
tulewikus . . .

„Päewaleht“ oli

see ajaleht, kes 1905. aastal Eesti rahwa rasketel kannatusaegadel julgustas Eesti rahwa eneseteadwust ja wirgutas eestlasi wõitlusele parema tulewiku eest. See 10 aastat kestnud wõitlus krooniti Eesti riikliku iseseiswusega.

„Päewaleht“ on

praegu Eesti suurim ja mõjuwõimsam ajaleht, kelle taga seisawad erkсамad inimesed kõigist ringkondadest. „Päewalehe“ suur objektiivsus, suurte elutõdede õieti mõistmine ja eestluse ideaalidest kinnipidamine teewad ta kõigi poolt kõrgesti hinnatawaks.

„Päewaleht“ jääb

ka tulewikus Eesti rahwale õiget suunda näitawaks tuletorniks. Tema minewik, olewik ja ülesseatud ideaalid kindlustawad seda.

Lugege kõik „Päewalehte“!

Tellige kõik „Päewalehte“!